

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΝΙΚΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Το χρονολόγιο για τον Νίκο Νικολάου συντάχθηκε από τον Κωνσταντίνο Φιολάκη, με βάση υλικό από το αρχείο του καλλιτέχνη που απόκειται κατόπιν δωρεάς στο Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.

Δημοσιεύεται στην έκδοση: *Νίκος Νικολάου. Σχέδια 1929 – 1986*, ΜΙΕΤ, Αθήνα 2017.

1909–1917: Τὰ πρῶτα χρόνια στὴν Ὑδρα

1909, 28 Σεπτεμβρίου. Γεννιέται ὁ Νίκος Νικολάου. Γονεῖς του, ὁ Δημήτριος Νικολάου ἀπὸ τὴν Ὑδρα καὶ ἡ Ἑλένη, τὸ γένος Ζαχαρία Τσιγκούνη, μὲ καταγωγή ἀπὸ τὰ Χρύσαφα Λακωνίας. Πηγαίνει σχολεῖο στὴν Ὑδρα μέχρι τὴ δευτέρα δημοτικοῦ.

1916, 9 Σεπτεμβρίου. Ὁ πατέρας τοῦ Νικολάου πεθαίνει. Ἦταν 42 ἐτῶν.

1918–1928: Ἀπὸ τὴν Ὑδρα στὴν Ἀθήνα

Μὲ τὸ τέλος τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου μετακομίζει μὲ τὴ μητέρα του ἀπὸ τὴν Ὑδρα στὴν Ἀθήνα, στὴ συνοικία τῆς Πλάκας. Φοιτᾷ πρῶτα στὸ δημοτικὸ σχολεῖο τοῦ Διαλισμᾶ καὶ ὕστερα, λόγω μετακόμισης, στοῦ Δραγάτη. Τὸ 1924, μπαίνει ἐσωτερικὸς στὸ Παλλάδειο Λύκειο. Τὴν ἐπόμενη χρονιά τελειώνει τὴν πρώτη γυμνασίου.

Ἡ μητέρα του ἀνοίγει παλαιοπωλεῖο στὴν ὁδὸ Πανδρόσου, ὅπου ἐκποιεῖ τὰ πράγματα ποὺ ἔφεραν ἀπὸ τὴν Ὑδρα. Ἀργότερα, ἀνοίγει καὶ δεύτερο κατάστημα στὴν ὁδὸ Μάρκου Αὐρηλίου 1, ἀπέναντι ἀπὸ τοὺς Ἀέρηδες. Αὐτὸ τὸ ἀναλαμβάνει ὁ Νικολάου ἀπὸ τὸ 1919 μέχρι καὶ τὰ μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 1930 (ἀπὸ τὸ 1929, παράλληλα μὲ τὴ φοίτησή του στὴν ΑΣΚΤ). Τὸ κατάστημα βρίσκεται κοντὰ στὰ κοινὰ ἐργαστήρια (1918–1928) τοῦ γλύπτη Φωκίωνα Ρῶκ καὶ τῶν ζωγράφων Περικλῆ Βυζάντιου καὶ Παύλου Καλλιγᾶ, στὴν ὁδὸ Διογένους 4.

1929–1936: Σπουδὲς στὴν ΑΣΚΤ

[1928]. Ὁ Νικολάου ἀποτυπώνει σὲ σχέδια τὰ μοτίβα τῶν παλαιῶν ἐπίπλων, καὶ ἡ μητέρα του τὰ δίνει σὲ γλύπτες-ξυλουργούς. Ὅταν τὰ βλέπει ὁ γλύπτης Κωνσταντῖνος Γεωργακάς, ποὺ φοιτᾷ στὸ τέταρτο ἔτος τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, τῆς ἐπισημαίνει τὸ ταλέντο τοῦ γιοῦ της καὶ τῆς προτείνει νὰ τὸν προετοιμάσει ὁ ἴδιος γιὰ τὶς ἐξετάσεις, στὸ ἐργαστήριό ποὺ τοῦ εἶχε παραχωρηθεῖ μέσα στὴ Σχολή.

1929, 1 Ὀκτωβρίου. Δίνει ἐξετάσεις καὶ ἐγγράφεται στὸ πρῶτο ἔτος τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν (Β' τάξη τοῦ Α' τμήματος). Τὴν ἐπόμενη φοιτητικὴ χρονιά, ποὺ διορίζονται καθηγητὲς στὴ Σχολή ὁ Οὐμβέρτος Ἀργυρὸς καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Παρθένης, μεταπηδᾷ στὸ ἐργαστήριό ζωγραφικῆς τοῦ Ἀργυροῦ.

1930, 26 Ἰουνίου. Ἀνακοινώνονται τὰ ἀποτελέσματα γιὰ τὶς ἐτήσιες προαγωγικὲς ἐξετάσεις. Ὁ Νικολάου θὰ βαθμολογηθεῖ μὲ 6. Εἶναι

μάλιστα ή τελευταία χρονιά πού θα διεξαχθοῦν στή Σχολή προαγωγικές ἐξετάσεις με βαθμολόγηση. Με την ἐφαρμογή του νόμου 4791 (ΦΕΚ Α225/3-07-1930) τής κυβέρνησης Βενιζέλου, τὸ σύστημα βαθμολόγησης ἀντικαθίσταται ἀπὸ προαγωγικές ἐξετάσεις με βραβεῖα καὶ ἐπαίνους.

1930, 22 Ὀκτωβρίου. Ἐγγράφεται στὸ Προκαταρκτικὸ Τμήμα τής Σχολῆς ὁ Γιάννης Μόραλης. Τὴν ἐπόμενη χρονιά, φοιτᾶ πρῶτα στὸ ἐργαστήριο τοῦ Παρθένη καὶ κατόπιν στὸ ἐργαστήριο τοῦ Ἀργυροῦ.

1931, 28 Ἰουνίου. Ἀνακοινώνονται τὰ ἐτήσια ἀποτελέσματα γιὰ τὰ βραβεῖα καὶ τοὺς ἐπαίνους τής ΑΣΚΤ. Στὸν Νικολάου ἀπονέμεται τὸ Β' Ἀβερώφειο βραβεῖο τής Α' τάξης ζωγραφικῆς τοῦ ἐργαστηρίου Ἀργυροῦ.

1932. Με τὴν εὐκαιρία τοῦ καθιερωμένου ἀποκριάτικου χοροῦ τῆς, ἡ Ἔνωση τῶν Συντακτῶν ἀπευθύνεται γιὰ πρώτη φορὰ στή Σχολή Καλῶν Τεχνῶν γιὰ τὴ διακόσμηση τοῦ θεάτρου «Ὀλύμπια». Προκηρύσσεται ἔτσι καλλιτεχνικὸς διαγωνισμὸς, με τὴ συμμετοχὴ 20 σπουδαστῶν, οἱ ὁποῖοι ὑποβάλλουν προτάσεις, ἀτομικὰ ἢ σὲ ὀμάδες. Ἀνάμεσά τους καὶ ὁ Νικολάου με τὸν Νικόλαο Καλαρρῦτη, με τὸ ἔργο *Νύμφη καὶ Σάτυροι*. Προκρίνονται τέσσερα σχέδια καὶ μοιράζονται τὸ ἔπαθλο τής Ἔνωσης. Ἡ *Παλιὰ Ἀθήνα* τῶν Μόραλη, Πομόνη καὶ Γεωργιόπουλου εἶναι ἓνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ σχέδια, τὸ ὁποῖο θὰ ἐκτελεστεῖ.

1933, 20 Ἰουνίου. Κατὰ τὴ λήξη τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους 1932-1933, ἀπονέμονται μετάλλια καὶ τιμητικὲς διακρίσεις σὲ σπουδαστὲς τής Σχολῆς. Ἀπὸ τὸ ἐργαστήριο ζωγραφικῆς τοῦ Ἀργυροῦ λαμβάνει ἔπαινο ὁ Νικολάου. Ἀπὸ τὸ ἐργαστήριο χαρακτηριστικῆς τοῦ Γιάννη Κεφαλληνοῦ ἀποσπᾶ βραβεῖο ξυλογραφίας ὁ Μόραλης.

1934, 20 Ἰουνίου. Λόγω ἀπεργίας τῶν φοιτητῶν δὲν πραγματοποιοῦνται οἱ διαγωνισμοὶ γιὰ τὴν ἀπονομὴ τῶν ἐτήσιων βραβείων. Ἀνακοινώνεται μόνον ἡ ἀπονομὴ ἐπαίνων: ὁ Νικολάου θὰ λάβει ἔπαινο γιὰ τὸ μάθημα τοῦ γυμνοῦ νυκτός, καὶ ὁ Μόραλης ἐπαίνους γιὰ τὸ γυμνὸ νυκτός καὶ τὸ μάθημα ὑπαίθριων σπουδῶν.

1934, 23 Ὀκτωβρίου. Στὴν 6ῃ γενικῇ συνέλευση τής Ἔνωσης «Ἐλεύθεροι Καλλιτέχναι», στὸ σπίτι τοῦ Δ. Δάβη, στὴν ὁδὸ Ἀετίου 29, ἐκλέγεται μετὰ ἀπὸ τρίμηνη δοκιμασία τακτικὸ μέλος τής Ἔνωσης, στὴν ὁποία θὰ παραμείνει ἕως τὸ 1938.

1935, 23 Μαρτίου–15 Απριλίου. Συμμετέχει στην Α' Έκθεση τῶν Ἐλεύθερων Καλλιτεχνῶν στὸν «Παρνασσό», μὲ 1 σχέδιο καὶ 3 ἐλαιογραφίες (*Τὸ κορίτσι μὲ τὰ καρό, Ὑδρα, Τοπίο*). Στὴν ἑκθεση συμμετέχουν 22 καλλιτέχνες, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Γιαννούλη Χαλεπά καὶ τὸν Δημήτρη Γαλάνη.

1935, Ἰούνιος. Αποφοίτηση ἀπὸ τὴ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν. Τοῦ ἀπονέμεται τὸ πτυχίον γραφικῆς (= ζωγραφικῆς), μὲ ἀριθμὸ 382.

1935, 10 Σεπτεμβρίου. Πεθαίνει ἡ μητέρα του.

1936–1939: Παρίσι–Ρώμη καὶ οἱ πρώτες ἐκθέσεις

1936, 10 Μαρτίου–4 Απριλίου. Πραγματοποιεῖται ἡ Β' ἐτήσια Ἐκθεση τῆς Ἑνώσεως Ἐλεύθερων Καλλιτεχνῶν στὴν αἴθουσα Στρατηγούλου, στὸ ξενοδοχεῖο «Κεντρικόν» τῆς ὁδοῦ Σταδίου 26. Ἐκθέτουν ἔργα 20 ζωγράφοι καὶ 3 γλύπτες. Ὁ Νικολάου δείχνει τὴν ἐλαιογραφία *Κορίτσια μὲ τὴν κιθάρα* καὶ 5 σχέδια μὲ μελάνι. Ὁ Ἀντώνης Μπενάκης, τότε ὑπουργὸς Γεωργίας, ἐπισκέπτεται τὴν ἑκθεση, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Ἀργυρό, καὶ ἀγοράζει τὸ ἔργο.

1936, 12 Ἰουνίου–12 Ἰουλίου. Τὸ Μουσεῖο Γραφικῶν Τεχνῶν τοῦ Κόζιτσε (στὴ Σλοβακία) διοργανώνει τὴ 16ῃ Ἐκθεση Σύγχρονης Εὐρωπαϊκῆς Χαρακτικῆς, μὲ ἔργα Ἑλλήνων ζωγράφων-χαρακτῶν. Ὁ Νικολάου συμμετέχει μὲ τὴν *Ὑδρα*. Ὁ Μόραλης φιλοτεχνεῖ τὴν ἀφίσα τῆς ἑκθέσεως. Ἡ ἑκθεση γνωρίζει ἐπιτυχία καὶ μεταφέρεται στὴν Πράγα.

1936, 31 Ἰουλίου. Ἐγκαινιάζεται ἡ 20ῃ Μπιεννάλε τῆς Βενετίας, στὴν ὁποία ὁ Νικολάου συμμετέχει μὲ τὴν ἐλαιογραφία *Κορίτσια μὲ τὴν κιθάρα*. Οἱ Ἐλεύθεροι Καλλιτέχνες τοῦ ἀσκοῦν κριτικὴ, καθότι εἶχαν ἀποφασίσει ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο νὰ μὴ συμμετάσχουν (μὲ κύρια σημεῖα τῆς διαφωνίας τους τὴν ἐκπροσώπηση τῶν καλλιτεχνικῶν σωματείων καὶ τὴ σύνθεση τῆς ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν ἐπιλογή τῶν συμμετεχόντων). Ὡστόσο, τὸν ἀπαλλάσσουν ἀπὸ τὴν εὐθύνη, ἀφοῦ τὸ ἔργο στάλθηκε ἀπὸ τὸν Ἀντώνη Μπενάκη, ὁ ὁποῖος τὸ εἶχε στὴν κατοχὴ του.

1936, 6 Σεπτεμβρίου. Ἐγκαινιάζεται ἡ 11ῃ Διεθνῆς Ἐκθεση Θεσσαλονίκης, στὸ πλαίσιο τῆς ὁποίας διοργανώνεται ἡ Α' Καλλιτεχνικὴ Ἐκθεση, ὅπου συμμετέχουν καλλιτέχνες ἀπὸ τὸ Σύνδεσμο Ἑλλήνων Καλλιτεχνῶν καὶ τὴν Ἑνωσὴ Ἐλεύθερων Καλλιτεχνῶν. Ὁ Νικολάου παρουσιάζει μὲ τοὺς τελευταίους 3 σχέδια μὲ μελάνι (2 μὲ θέμα τὴν *Ὑδρα*, 1 μὲ θέμα τὸ Πολύγωνο) καὶ 1

έλαιογραφία, *Τὸ κορίτσι μὲ τὰ καρό*. Τὴν ἔκθεση ἐπισκέπτεται στὶς 19 Σεπτεμβρίου ὁ Ἰωάννης Μεταξὰς καὶ ζητᾷ νὰ ἀγοραστοῦν δύο ἔργα τοῦ Νικολάου. Ὁ ἴδιος, σὲ βιογραφικὸ σημείωμα τοῦ 1951, ἀναφέρει ὅτι τὸ ὑπουργεῖο Παιδείας ἀγόρασε ἓνα τοπίο καὶ μιὰ σύνθεση μὲ θέμα τὴν Ὑδρα.

1936–1937. Εἰκονογραφεῖ, μαζὶ μὲ τὸν Μόραλη καὶ ἄλλους συμφοιτητές του, διηγήματα ποὺ δημοσιεύονται στὸ περιοδικὸ *Νέα Ἑστία*.

1936, φθινόπωρο. Ὑποψήφιος γιὰ τὴν ὑποτροφία τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἀπὸ τὸ κληροδότημα Οὐρανίας Κωνσταντινίδου. Ὁ διαγωνισμὸς διεξάγεται στὶς 21 Δεκεμβρίου τῆς ἴδιας χρονιάς στὴ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν, μὲ σκοπὸ τὴν ἐπιλογή ἑνὸς γλύπτη καὶ ἑνὸς ζωγράφου «πρὸς μετάβασιν εἰς Ἑσπερίαν δι' εὐρυτέρας σπουδὰς διακοσμητικῆς γλυπτικῆς καὶ μεταλλειοπλαστικῆς, διακοσμητικῆς ζωγραφικῆς καὶ ψηφωτικῆς» ἀπὸ ἐπιτροπὴ ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ 4 ἀκαδημαϊκοὺς (Γ. Οἰκονόμου, Σπ. Δοντάς, Α. Ὁρλάνδος, Β. Κουρεμένος) καὶ 2 καθηγητὲς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν (Κ. Δημητριάδης, Ε. Θωμόπουλος). Τὴν ὑποτροφία κερδίζουν ὁ Ἀθανάσιος Λημναῖος καὶ ὁ Γιάννης Μόραλης. Σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ γραμματέα τῆς Ἀκαδημίας Γεωργίου Οἰκονόμου, ὁ Νικολάου «πλησίασε κατὰ πλεῖστον τὸν ἐπιτυχόντα πρῶτον ὑποψήφιον, κ. Ἰωάν. Μόραλην», φίλο καὶ συμμαθητὴ του στὴ Σχολή. Οἱ δύο τους ἔχουν ὅμως ἀποφασίσει ἐκ τῶν προτέρων νὰ μοιραστοῦν τὴν ὑποτροφία, καὶ τὸν Ἰούνιο τῆς ἐπόμενης χρονιάς φεύγουν μαζὶ γιὰ τὴ Ρώμη, ὅπου θὰ παραμείνουν 5 μῆνες.

1937, 3–27 Φεβρουαρίου. Πραγματοποιεῖται ἡ Γ' ἐτήσια Ἐκθεση τῶν Ἐλεύθερων Καλλιτεχνῶν στὴ Λέσχη Καλλιτεχνῶν «Ἄτελιέ». Ὁ Νικολάου ἐκθέτει 3 ἔλαιογραφίες καὶ 5 σχέδια. Ὁ Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος ξεχωρίζει σὲ κριτικὴ του τὴν τοπιογραφία τοῦ Νικολάου *Ἀπὸ τὸ Χαλάνδρι*, καὶ ἡ Αἰμιλία Καραβία τὸ *Πορτρέτο κοριτσιοῦ*. Ὁ Δῆμος Ἀθηναίων ἀγοράζει ὀρισμένα ἐκθέματα, μεταξὺ αὐτῶν τέσσερα τοῦ Νικολάου: *Δρομάκι Μυκόνου* (ξυλογραφία), *Ἀπὸ τὸ Χαλάνδρι* (έλαιογραφία), *Μουσεῖο* (μελάνι), *Κηφισιά* (μελάνι).

1937, 13 Ἰουνίου. Ἐγκαινιάζεται ἡ Πανελλήνιος Γεωργικὴ Ἐκθεση. Ὁ Νικολάου συμμετέχει στὸ καλλιτεχνικὸ τμήμα τῆς μὲ τὴν ἔλαιογραφία *Ἀγρόσπιτο*.

1937, Αὐγουστος–Σεπτέμβριος. Συμμετέχει μὲ τὴν Ἑνωσὴ Ἐλεύθερων Καλλιτεχνῶν καὶ μὲ 3 ἔργα στὴ 12ῃ ΔΕΘ (στὸ πρῶην αἰγυπτιακὸ περίπτερο).

1937, Οκτώβριος. Μαζί με τον Μόραλη, φεύγει από τη Ρώμη για το Παρίσι. Στις 10 Δεκεμβρίου, εγγράφεται στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, στο εργαστήριο του καθηγητή Charles Guérin. Οί δύο τους εγκαθίστανται αρχικά στον αριθ. 36 της rue du Dragon και αργότερα μένουν περιστασιακά στο 24 της rue Bonaparte.

1938, 14 Μαΐου. Σε επιστολή προς τη μητέρα της Ίφιγένειας Λαγάνα εκφράζει τις αγωνίες του για την επικείμενη επιστροφή του στην Ελλάδα. Τον απασχολεί η αποτυχημένη του υποψηφιότητα για την υποτροφία Όθωνος και Αθηνᾶς Σταθάτου καθώς και το μέλλον του με την Ίφιγένεια Λαγάνα, την οποία γνώριζε από την ΑΣΚΤ (όπου είχε εισαχθεί το 1931) και την είχε αρραβωνιαστεί πριν φύγει με τον Μόραλη για τη Ρώμη.

1938, Ιούνιος. Ύστερα από σχεδόν οχτάμηνη παραμονή στο Παρίσι, επιστρέφει στην Ελλάδα.

1939, 4 Ιανουαρίου. Νυμφεύεται την Ίφιγένεια Λαγάνα.

1939, Μάρτιος–Απρίλιος. Συμμετέχει στη Β' Πανελλήνιο Καλλιτεχνική Έκθεση στο Ζάππειο με 3 έλαιογραφίες (2 τοπία από την Κύμη και 1 κεφάλι). Οί κριτικές για τὰ τοπία του είναι θετικές.

1939. Κερδίζει την υποτροφία του πρίγκιπος Νικολάου για τὸ ἑλληνικὸ τοπίο.

1939. Ἐντάσσεται στὴν Ὀμάδα «Τέχνη 1930».

1940–1945. Τελευταῖες συμμετοχὲς σὲ ἐκθέσεις πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο. Τὰ παλαιοπωλεῖα τοῦ ἐξασφαλίζουν τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Καλλιτεχνικὴ ἀπραξία.

1939–1940. Ἐξαιτίας ψυχικοῦ νοσήματος τῆς Ίφιγένειας Λαγάνα διακόπτεται ὁ κοινὸς τους βίος. Λίγο αργότερα συνδέεται με τὴν Τιτίκα Νικηφοράκη, γνωστὴ του ἀπὸ τὴν ΑΣΚΤ, ὅπου σπούδαζε ζωγραφικὴ στὸ ἐργαστήριο Ἀργυροῦ πρὶν ἀρχίσει τὶς σπουδὲς της στὴ Δραματικὴ Σχολὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου.

1940, 12–31 Ιανουαρίου. Συμμετέχει γιὰ πρώτη καὶ μοναδικὴ φορὰ, με 6 σχέδια, στὴν τελευταία ἐκθεση τῆς Ὀμάδας «Τέχνη 1930», στὴ Στέγη Καλῶν Τεχνῶν καὶ Γραμμάτων.

1940, καλοκαίρι. Υπηρετεί τὴ θητεία του, λίγο πρὶν μπεῖ στὸν πόλεμο καὶ ἡ Ἑλλάδα.

1942–1945. Στὴν Κατοχὴ ἀσχολεῖται καὶ πάλι μὲ τὸ ἐμπόριο καὶ τὴν ἐκτίμηση ἔργων τέχνης.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1942, ἀνοίγει μαζὶ μὲ τὸν Γιάννη Μαρτίνο τὸ κατάστημα «Regence», στὴν ὁδὸ Ἀκαδημίας 18. Γιὰ ἓνα μικρὸ διάστημα τοῦ ἴδιου ἔτους (4 Σεπτεμβρίου–28 Νοεμβρίου), διατηρεῖ καὶ στὴ γωνία Βουκουρεστίου 19 καὶ Βαλαωρίτου τὸ παλαιοπωλεῖο «Exposition», μὲ συνεργάτες τὸν Παναγιώτη Κασδὸνη καὶ τὸν Ἐμμανουὴλ Σουλτάτο. Στὸ συμφωνητικὸ γιὰ τὴ διάλυση τοῦ παλαιοπωλείου «Exposition» ἀναφέρει ὡς ἐπάγγελμα τὴν «ἐμπορία εἰδῶν τέχνης καὶ παλαιῶν κειμηλίων». Γνωρίζεται καὶ συνεργάζεται μὲ τὸν Εὐριπίδη Κουτλίδη.

Τέλος, ἀνοίγει μόνος του τὸ «Connoisseur», τὸ ὁποῖο διατηρεῖ μέχρι τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1948, στὴν ὁδὸ Πανεπιστημίου 10. Τὴ διεύθυνση αὐτὴ δηλώνει καὶ στὸ Καλλιτεχνικὸ Ἐπιμελητήριο ὡς χῶρο καλλιτεχνικῆς ἐργασίας.

1943, 9 Ὀκτωβρίου. Δημοσιεύεται στὸ περιοδικὸ *Καλλιτεχνικὰ Νέα* συνέντευξή του στὸν Ἡλία Ζιώγα. Αναφέρονται δύο ἔργα μὲ θέμα τὸν Ἑθνικὸ Κῆπο.

1946–1947. Ἐπιστροφὴ στὸ ἀτελιὲ καὶ στὰ καλλιτεχνικὰ πράγματα.

1946, Ἀπρίλιος. Ἐλλεῖπει αἰθουσῶν τέχνης, ἀποφασίζει νὰ διοργανώσει ἐκθεση στὸ κατάστημά του, τὸ «Connoisseur». Ἡ ἐκθεση πραγματοποιεῖται τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1946. Συμμετέχουν, μεταξὺ ἄλλων, ὁ Γιάννης Τσαρούχης, ὁ Διαμαντὴς Διαμαντόπουλος, ὁ Νίκος Ἐγγονόπουλος.

1946. Ἐνοικιάζει τὸ πρῶτο τοῦ ἐργαστήριό του στὴν Πλάκα, στὴν ὁδὸ Δαιδάλου 1, ἐκεῖ πού βρισκόταν ἄλλοτε τὸ ἀμαξοστάσιο τῆς κόμησας Λουίζας Ριανκούρ, καὶ ξαναπιάνει νὰ ζωγραφίζει. Μελετᾷ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ τέχνη καὶ τὴν τέχνη τῶν Φαγιούμ, ἀντλώντας τὰ στοιχεῖα πού θὰ διαμορφώσουν τὸ νέο καλλιτεχνικὸ του ὕφος.

1947, 9 Μαρτίου. Ἐγκαινιάζεται στὴν αἴθουσα τῆς Βασιλικῆς Γεωργικῆς Ἐταιρείας τοῦ Καΐρου ἡ Διεθνὴς Ἐκθεση Σύγχρονης Τέχνης. Ὁ Νικολάου συμμετέχει στὸ περίπτερο τῆς Ἑλληνικῆς Γωνιάς μὲ τὴν ἀκουαρέλα *Σπίτια τῆς Ἀθήνας*.

1947. Ο αρχαιολόγος Γιάννης Παπαδημητρίου, έφορος Αρχαιοτήτων, προσκαλεί στο Αρχαιολογικό Μουσείο αρχαιολόγους και καλλιτέχνες, για να κάνουν διαλέξεις. Ανάμεσά τους συγκαταλέγεται ο Νικολάου, που ανακοινώνει τα συμπεράσματά του από τη μελέτη της αρχαίας ελληνικής τέχνης. Ο Χρήστος Καρούζος, που είναι παρών, του δίνει την άδεια να πηγαίνει στο μουσείο να μελετά. Ο Νικολάου ασχολείται με τα γλυπτά και τις αναλογίες τους, με τα άγγεϊα και την τεχνική τους.

1947. Συμμετέχει στην ομαδική έκθεση *Grekisk Konst*, 99 καλλιτεχνών, στη Στοκχόλμη με ένα *Τοπίο από την Αττική* (1943) και ένα *Τοπίο από την Κύμη* (1940), το οποίο πωλείται. Η έκθεση μεταφέρεται στην Κοπεγχάγη και στο Όσλο.

1948–1951: Η πρώτη ατομική έκθεση. Οί πρώτες αναθέσεις, τοιχογραφία Παντείου, θέατρο. Καταπιάνεται με την τεχνική της νωπογραφίας.

1948, 1 Νοεμβρίου–15 Δεκεμβρίου. Συμμετέχει στην Α' Πανελλήνιο Καλλιτεχνική Έκθεση στο Ζάππειο, οργανωμένη από το νεοσύστατο Έθνικό Ίδρυμα, πρόεδρος του οποίου είναι ο βασιλεύς Παύλος. Δείχνει 2 σχέδια και 2 τέμπλες, τις προσωπογραφίες της *Ποντίας* και της *Αθηναίας*.

1948, 1–22 Δεκεμβρίου. Έγκαινιάζεται η πρώτη του ατομική έκθεση στην αίθουσα Τέχνης «Ρόμβος» (στην έσωτερική αυλή της οικίας Νεγρεπόντη, οδός Αμαλίας 4). Τα 35 έργα που παρουσιάζει είναι όλα της ίδιας χρονιάς, με έμφανεις τις επιρροές από την τέχνη της Πομπηίας και την αρχαία ελληνική αγγειογραφία και γλυπτική.

1949, 23 Μαρτίου. Υπογράφει με την κτιριακή επιτροπή της Παντείου Σχολής συμβόλαιο άπευθείας ανάθεσης, με σκοπό τη δημιουργία τοιχογραφίας στην αίθουσα τελετών. Κύριος ύποστηρικτής του αναδεικνύεται ο νομομαθής Ιωάννης Γεωργάκης (1916–1993), καθηγητής της Παντείου και μέλος της κτιριακής επιτροπής. Την αρχική πρόταση του Γεωργάκη για άπευθείας ανάθεση στον Νικολάου θα ύποστηρίξει τριμελής εισηγητική επιτροπή, αποτελούμενη από τους Γιάννη Μόραλη, Μανόλη Χατζηδάκη και Ι. Δερλερέ. Στις 23 Ίουλίου ξεκινά η τοιχογράφηση, με θέμα τη Σχολή του Αριστοτέλη. Τα έπίσημα έγκαίνια θα γίνουν στις 10 Νοεμβρίου της ίδιας χρονιάς, χωρίς η τοιχογραφία να έχει ολοκληρωθεί. Η κριτική (Άγγελος Προκοπίου, Μανόλης Χατζηδάκης) διχάζεται.

1949, 22 Σεπτεμβρίου. Ο Νικολάου είναι ανάμεσα στους 20 καλλιτέχνες που συγκεντρώνονται στο σπίτι της Λίλης Αρλιώτη και υπογράφουν την ιδρυτική πράξη της καλλιτεχνικής ομάδας «Αρμός».

1949–1950. Συνεργάζεται με το θίασο του Κώστα Μουσούρη και φιλοτεχνεί τὰ σκηνικά για την *Ανθρώπινη φωνή* του Ζάν Κοκτώ. Το έργο ανεβαίνει από το «Προσκήνιο» στο θέατρο Αλίκη, στο πλαίσιο του πρώτου προγράμματος έκτακτων καλλιτεχνικών παραστάσεων. Είναι η πρώτη του σκηνογραφία.

1949–1950, 10 Δεκεμβρίου–25 Ιανουαρίου. Έγκαινιάζεται στο Ζάππειο ή Α' έκθεση της ομάδας «Αρμός». Ο Νικολάου, ιδρυτικό μέλος της, παρουσιάζει 3 τέμπρες (τις οποίες είχε συμπεριλάβει στην πρώτη του ατομική έκθεση το 1948), 2 προσωπογραφίες και 1 νεκρή φύση, καθώς και 14 σπουδές με τέμπρα, από την πρόσφατα ολοκληρωμένη τοιχογραφία της Παντείου.

1950, 9–27 Μαΐου. Μεταφέρεται στη Σχολή Βαλαγιάννη της Θεσσαλονίκης ή έκθεση της ομάδας «Αρμός», που είχε πρωτοπαρουσιαστεί στην Αθήνα.

1950, 29 Σεπτεμβρίου. Στην οικία Κατακουζηνού οργανώνεται έκδηλωση προς τιμήν του Μάρκ Σαγκάλ, που εκείνη την εποχή βρίσκεται στην Ελλάδα αναζητώντας έμπνευση για την εικονογράφηση του *Δάφνις και Χλόη*, παραγγελία του κριτικού τέχνης και εκδότη *Tériade* (Στρατή Έλευθεριάδη) για τις εκδόσεις *Verve*. Παρόντα είναι αρκετά μέλη του «Αρμού», ανάμεσά τους και ο Νικολάου.

1951, Ιανουάριος. Μετά από πρόταση του αρχιτέκτονα Κίμωνα Λάσκαρη (συζύγου της ψηφιδογράφου και μέλους του «Αρμού» Έλλης Βοΐλα), αναλαμβάνει με απευθείας ανάθεση από τη Λέσχη «Θεοτοκόπουλος» του Ηρακλείου Κρήτης τη φιλοτέχνηση φορητής τοιχογραφίας για την αίθουσα τελετών της. Η τοιχογραφία (393×473 εκ.) θα ολοκληρωθεί τον Ιούνιο και θα εγκαινιαστεί τον Σεπτέμβριο στο πλαίσιο των Παγκρήτιων Έορτών του Έτους Απόδημου Έλληνισμού.

1951, 26 Φεβρουαρίου–14 Μαρτίου. Επίσκεψη του Χένρυ Μούρ στην Αθήνα, με άφορμή την περιοδεύουσα έκθεσή του, που οργανώθηκε από το Βρετανικό Συμβούλιο. Ο Νικολάου θα παραστεί σε δείπνο προς τιμήν του Μούρ στις 7 Μαρτίου.

1951, Ιούνιος. Στο εργαστήριό του, στην οδό Δαιδάλου, ολοκληρώνει τη φορητή τοιχογραφία (393×473 εκ.) για τη Λέσχη «Θεοτοκόπουλος» του Ηρακλείου.

1951, 7 Ιουνίου. Παραλαμβάνει το διορισμό του στη Μέση Έκπαίδευση, που όμως δεν θα τον αποδεχθεί.

1951, 24 Σεπτεμβρίου. Ο ΕΟΤ του αναθέτει τη φιλοτέχνηση τοιχογραφίας για το τουριστικό περίπτερο Μυκηνών, έργο του Κίμωνα Λάσκαρη. Η τοιχογραφία (520×160 εκ.) θα ολοκληρωθεί στις 13 Ιανουαρίου της επόμενης χρονιάς.

1951. Φιλοτεχνεί φορητή τοιχογραφία (250×160 εκ.) για το θέατρο Μουσούρη, που χτίζεται σε σχέδια του Κίμωνα Λάσκαρη. Το θέατρο θα εγκαινιαστεί στις 29 Οκτωβρίου. Δικό του είναι και το σήμα του θεάτρου, που θα κοσμεῖ τὰ ἐξώφυλλα τῶν προγραμμάτων ἀπὸ τὸ 1951 μέχρι τὰ τέλη τῆς δεκαετίας τοῦ 1970.

1952–1958: Ἀλλαγὴ τῆς τεχντροπίας του. Συνδυασμὸς ἀφαιρετικῆς διάστασης μὲ παραστατικὸ χαρακτήρα στὶς συνθέσεις του. Ξεκινᾷ συνεργασία μὲ τὸ Θέατρο Τέχνης καὶ τὸ Ἑλληνικὸ Χορόδραμα.

1952, Μάρτιος–Ἀπρίλιος. Τὸ θέατρο Μουσούρη διοργανώνει παραστάσεις μὲ τὸν γενικὸ τίτλο «Λογοτεχνικὰ Κείμενα». Κορυφαῖα ἔργα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας ἀπαγγέλλονται μὲ μουσικὴ ἐπένδυση καὶ σκηνογραφοῦνται μὲ ζωγραφικοὺς πίνακες σχετικούς μὲ τὸ θέμα τους. Τὴν ἐπιμέλεια ἔχει ὁ Μάνος Κατράκης, ἐνῶ τὶς ζωγραφικὲς συνθέσεις ὑπογράφουν οἱ Γιώργος Βακαλό, Σπύρος Βασιλείου, Γιάννης Μόραλης, Τάσσος Ἀλεβίζος, Γιάννης Τσαρούχης. Ὁ Νικολάου φιλοτεχνεῖ τὴ ζωγραφικὴ σύνθεση γιὰ τὴν παράσταση τῆς 4ης Ἀπριλίου, σὲ μουσικὴ Μίκη Θεοδωράκη.

1952, 11 Ἀπριλίου. Ἐγκαίνια τῆς Δ' Πανελληνίου Ἐκθεσης στὸ Ζάππειο. Ὁ Νικολάου συμμετέχει μὲ 5 σχέδια καὶ 4 νωπογραφίες ἐμπνευσμένες καὶ πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ ἀγγειογραφία.

1952, 25 Ἀπριλίου. Ἐκδίδεται ἐπισημῶς τὸ διαζύγιό του μὲ τὴν Ἰφιγένεια Λαγάνα. Λίγο ἀργότερα (25 Ιουλίου), νυμφεύεται τὴν Τιτίκα Νικηφοράκη.

1952, 6–7 Σεπτεμβρίου. Ἀναλαμβάνει τὴν «καλλιτεχνικὴ ἐπιμέλεια», δηλαδὴ τὰ σκηνικὰ καὶ τὰ κοστούμια, γιὰ τὴν Ἐρωφίλη τοῦ Χορτάση,

σὲ σκηνοθεσία Ἀλέξη Σολομοῦ. Ἡ παράσταση, στὸ Κάστρο τῶν Ἱπποτῶν τῆς Ρόδου, εἶναι παραγωγή τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου γιὰ τὶς μεσαιωνικὲς ἐορτὲς τοῦ νησιοῦ, μετὰ ἀπὸ πρόσκληση τοῦ τότε γενικοῦ διοικητῆ Δωδεκανήσου Ἰωάννη Γεωργάκη. Στὸ ρόλο τῆς Ἐρωφίλης, ἡ Τιτίκα Νικηφοράκη.

1952, Νοέμβριος. Δημοσιεύεται στὸ γαλλόφωνο ἑλληνικὸ περιοδικὸ *Revue d'Athènes* ἄρθρο τοῦ Τῶνη Σπητέρη γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Νικολάου.

1952–1953, 10 Δεκεμβρίου–10 Ἰανουαρίου. Συμμετέχει στὴ Β' ὁμαδικὴ ἐκθεση τοῦ «Ἄρμου» στὸ Ζάππειο μὲ 29 ζωγραφικὰ ἔργα καὶ 10 γλυπτὰ, μὲ θέματα κυρίως ἀπὸ τὴν Αἴγινα καὶ τὴν Ὑδρα. Ἡ κριτικὴ ὑποδέχεται θετικὰ τὴν ἀπλότητα τῆς ζωγραφικῆς του, ὄχι ὅμως καὶ τῆς γλυπτικῆς του.

1952, 19 Δεκεμβρίου. Στὴ 1 μ.μ., ὁ ἀστυνομικὸς διευθυντῆς Κανελλόπουλος ἐμφανίζεται στὴν ἐκθεση τοῦ «Ἄρμου», μὲ σκοπὸ νὰ κατεβάσει τὸ ἔργο τοῦ Γιάννη Τσαρούχη *Σύνθεση μὲ γυμνὸ τὴ νύχτα* (1946), καὶ ἀναζητᾷ τὸν «αὐτουργό». Μόνος παρὼν καλλιτέχνης ἐκεῖνη τὴ στιγμή εἶναι ὁ Νικολάου, πού ἀναγκάζεται νὰ κατεβάσει ὁ ἴδιος τὸ ἔργο. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ πυροδοτεῖ μιὰ σειρὰ ἀρνητικῶν ἐξελίξεων, πού θὰ ὀδηγήσουν τὸν «Ἄρμὸ» σὲ ἀπαξίωση καί, τέλος, σὲ διάλυση.

1953, 29 Μαρτίου–12 Ἀπριλίου. Στὸ πλαίσιο πολιτιστικῶν ἀνταλλαγῶν ἀνάμεσα στὴν Ἰταλία καὶ τὴν Ἑλλάδα, διοργανῶνεται ἀπὸ τὴν καλλιτεχνικὴ ὁμάδα «Στάθμη» ἐκθεση ἔργων σύγχρονης ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς στὴν Ἐθνικὴ Πινακοθήκη Σύγχρονης Τέχνης στὴ Βάλλε Τζούλια (Galleria d'Arte Moderna a Valle Giulia) τῆς Ρώμης. Ὁ Νικολάου συμμετέχει μὲ 4 νωπογραφίες, 3 τέμπερες καὶ 2 σχέδια, καὶ ἀποσπᾷ θετικὲς κριτικὲς γιὰ τὰ ἔργα του, πού εἶναι ἐπηρεασμένα ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ τέχνη. Τὸ ἰταλικὸ κράτος ἀγοράζει μάλιστα τὴ *Συκιά*. Ὁ Νικολάου μένει λίγο παραπάνω στὴν Ἰταλία. Ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ μὲ καλλιτεχνικοὺς κύκλους, γνωρίζει τὸν Τζόρτζιο Ντὲ Κίρικο καὶ ἐπισκέπτεται τὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο τῆς Νάπολης γιὰ νὰ μελετήσῃ τὰ μωσαϊκὰ τῆς Ραβέννας καὶ τὶς τοιχογραφίες τῆς Πομπηίας. Ἐπιστρέφει τελευταῖος ἀπ' ὅλους στὴν Ἑλλάδα.

1953, 24 Νοεμβρίου–10 Δεκεμβρίου. Ἐγκαινιάζεται γιὰ πρώτη φορὰ ἐκθεση σύγχρονης ἑλληνικῆς τέχνης στὴν Ὁτάβα τοῦ Καναδά (Robertson Art Gallery). Συμμετέχουν μὲ 43 ἔργα 11 καλλιτέχνες (Κανέλλης, Ἀστεριάδης, Βαλσαμάκης, Βασιλείου, Γκίκας, Ἐγγονόπουλος, Μόραλης, Παπαλουκάς, Σικελιώτης, Τάσσοι). Ἀνάμεσά τους καὶ ὁ Νικολάου μὲ 4 τέμπερες.

1953, Νοέμβριος. Κυκλοφορεί ή συλλογή διηγημάτων του Νέστορα Μάτσα *Άνθρωποι τῶν χαμένων παραδείσων*. Η εικονογράφηση του βιβλίου υπογράφεται, μεταξύ άλλων, και από τόν Ν. Νικολάου.

1954. Επιμελεῖται τὸ ἐπιτοίχιο ἡμερολόγιο (1954) τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἀθηνῶν, πού ἐκδίδεται ἀπὸ τὸν Ἴκαρο, μὲ τίτλο *Ἀρχαιολογικοὶ καὶ τουριστικοὶ τόποι*. Ἐκεῖ δημοσιεύεται ἡ τοιχογραφία του γιὰ τὸ τουριστικὸ περίπτερο τῶν Μυκηνῶν.

1954, 6–20 Ἰανουαρίου. Συμμετέχει μὲ 3 νωπογραφίες, 3 τέμπερες καὶ 7 σχέδια σὲ ὁμαδικὴ ἔκθεση σύγχρονης ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς καὶ χαρακτηριστικῆς στὸ Βελιγράδι (μαζὶ μὲ ἄλλους 7 ζωγράφους, 4 χαρακτερες καὶ 4 γλύπτες), στὸ πλαίσιο τῶν πολιτιστικῶν σχέσεων μὲ τὴ γείτονα χώρα, καὶ στὸ κλίμα τῆς προσέγγισης τῆς κυβέρνησης Παπάγου μὲ τὸν στρατάρχη Τίτο. Τὸ γιουγκοσλαβικὸ κράτος ἀγοράζει ἔργα τοῦ γλύπτη Σώχου (1 ξυλόγλυπτο), τοῦ χαρακτῆ Παπαδημητρίου (2 ξυλογραφίες), τοῦ ζωγράφου Σπυρόπουλου (1 τοπίο) καὶ τὴν ξυλογραφία τοῦ Νικολάου *Υδρα* (1934). Ἔχει προηγηθεῖ ἔκθεση μὲ χαρακτηριστικὰ Γιουγκοσλάβων καλλιτεχνῶν στὴν ΑΣΚΤ, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1953.

1954, Ἀπρίλιος. Συνυπογράφει μὲ ἄλλους καλλιτέχνες ἐπιστολὴ διαμαρτυρίας γιὰ τὴν ἀπεγκατάσταση τοῦ γλυπτοῦ *Καρτερία* τοῦ Χρήστου Καπράλου στὴ Ρόδο. Τὸ γλυπτὸ εἶχε τοποθετηθεῖ μὲ ἀφορμὴ τὴν Ἑνωσὴ τῶν Δωδεκανήσων μὲ τὴν Ἑλλάδα.

1954, 9 Νοεμβρίου. Μὲ σκηρικὰ καὶ κοστούμια τοῦ Νικολάου ἀνεβαίνει στὸ Θέατρο Τέχνης τὸ ἔργο *Μὲ τὰ δόντια* τοῦ Θόρντον Οὐάιλντερ, ἐγκαινιάζοντας τὴ συνεργασία τοῦ καλλιτέχνη μὲ τὸν Κάρλο Κούν.

1954, 15 Δεκεμβρίου. Ἐγκαίνια ὁμαδικῆς ἔκθεσης στὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀμερικῆς αἴθουσα Τέχνης «Ἰλισός». Παρουσιάζονται μικρὰ ἔργα καλλιτεχνῶν, μὲ συμμετοχὴ ἐπίσης τοῦ Νικολάου.

1955, 2 Μαρτίου. Στὸ Θέατρο Τέχνης ἀνεβαίνει τὸ *Κεκλεισμένων τῶν θυρῶν* τοῦ Ζάν-Πῶλ Σάρτρ, μὲ σκηρικὰ τοῦ Νικολάου.

1955, 1 Ἀπριλίου. Ἡ συνεργασία τοῦ Νικολάου μὲ τὸ Θέατρο Τέχνης συνεχίζεται. Ἀναλαμβάνει τὰ σκηρικὰ καὶ τὰ κοστούμια γιὰ τὴν παράσταση πού περιλαμβάνει τέσσερα μονόπρακτα τοῦ Ἀντὸν Τσέχωφ (*Ἡ ἀρκούδα*, *Πρόταση γάμου*, *Οἱ βλαβερὲς συνέπειες τοῦ*

καπνοῦ, *Ἡ ἐπέτειος*), μὲ γενικὸ τίτλο *Τρεῖς λιποθυμίες κι ἓνας μονόλογος*.

1955, 16 Δεκεμβρίου. *Τὸ ἀλέτρι καὶ τ' ἄστρα* τοῦ Σὼν Ο' Κέισυ ἀνεβαίνει στὸ Θέατρο Τέχνης γιὰ τὴ θεατρικὴ περίοδο 1955–1956, μὲ σκηνικὰ καὶ κοστούμια τοῦ Νικολάου.

1955, 4 Μαΐου. Συμμετέχει σὲ ὁμαδικὴ ἔκθεση 15 καλλιτεχνῶν πάνω στὸ ὑπερωκεάνιο «Ὀλύμπια», ποῦ ἔχει καταπλεύσει στὸν Πειραιά.

1955, 23 Μαΐου–30 Ἰουνίου. Συμμετέχει μὲ ἄλλους 10 ζωγράφους, 4 γλύπτες καὶ 3 χαρακτες σὲ ὁμαδικὴ ἔκθεση Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν στὸ Μουσεῖο Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Γκέτεμποργκ (Göteborgs konstmuseum) στὴ Σουηδία.

1955, 18 Ἰουνίου. Φιλοτεχνεῖ τὰ σκηνικὰ γιὰ μιὰ παράσταση βασισμένη στὴν *Ὁρέστεια* (σκηνοθεσία Κωστῆ Μιχαηλίδη, χορογραφία Ραλλοῦς Μάνου καὶ μουσικὴ Μενέλαου Παλλάντιου). Ἡ παράσταση, πάνω στὸ λόφο τῆς Πνύκας, ἐντάσσεται στὴν ἀποχαιρετιστήρια τελετὴ τοῦ Α' Διεθοῦς Συνεδρίου Νομικῶν, μὲ πρόεδρο τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς τὸν Ἰωάννη Γεωργάκη.

1955. Γιὰ τὸ ἐντευκτήριο τῶν φοιτητῶν τῆς Παντείου, ἴσως καὶ πάλι μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ Ἰωάννη Γεωργάκη, φιλοτεχνεῖ τοιχογραφία (160×1000 ἐκ.) μὲ θέμα τὶς ἑλληνικὲς ἐνδυμασίες. Στὴν ἐκτέλεση τοῦ ἔργου ἔχει βοηθὸ τὸν Παῦλο Διονυσόπουλο.

1955. Χωρίζει μὲ τὴν Τιτίκα Νικηφοράκη.

1956, 3 Ἰανουαρίου. Στὴ Sagittarius Gallery τῆς Νέας Ὑόρκης ἐγκαινιάζεται ἔκθεση σύγχρονης ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς. Συμμετέχουν μὲ 75 ἔργα τους 19 καλλιτέχνες. Ανάμεσά τους καὶ ὁ Νικολάου, μὲ 9 ἔργα. Στις 30 Μαρτίου ἡ ἔκθεση μεταφέρεται στὸ Loew's Capitol Theatre, στὴν Οὐάσινγκτον.

1956, Σεπτέμβριος. Ἀρχίζει ἡ συνεργασία του μὲ τὸ Ἑλληνικὸ Χορόδραμα τῆς Ραλλοῦς Μάνου. Φιλοτεχνεῖ τὰ κοστούμια γιὰ τὴ *Μακρινὴ πορεία* (σὲ μουσικὴ τοῦ Virgil Thomson).

1956. Ὀκτώβριος. Συμμετέχει στὴν Ἐκθεση Ἑλληνικοῦ Σχεδίου (μὲ ἔργα 15 καλλιτεχνῶν) στὸ ὑπερωκεάνιο «Ὀλύμπια». Τὰ ξένα λιμάνια ὑποδέχονται τὸ «Ὀλύμπια» μὲ δεξιώσεις ποῦ διοργανώνονται εἰδικὰ γιὰ τὴν ἔκθεση.

1957, 8 Ιανουαρίου. Στὸ Θέατρο Τέχνης ἀνεβαίνει ἡ παράσταση *Πρόσωπα καὶ μάσκες* (μὲ μονόπρακτα τῶν Ἀντὸν Τσέχωφ, Λουίτζι Πιραντέλλο, Τέννеше Οὐίλλιαμς). Ὁ Νικολάου ἔχει φιλοτεχνήσει τὰ σκηνικὰ γιὰ τὴν *Ἐπέτειο* τοῦ Τσέχωφ.

1957, 10 Ιανουαρίου. Στὴ μικρὴ αἴθουσα τοῦ «Ζυγοῦ» (Βουκουρεστίου 11), ἐγκαινιάζεται ἔκθεση μὲ συμμετοχὴ 5 ζωγράφων, μελῶν τοῦ «Ἀρμού». Οἱ Μόραλης, Νικολάου, Γκίκας, Τσαρούχης, Μανουσάκης ἐκθέτουν συνολικὰ 20 ἔργα (ἀπὸ 4 ὁ καθένας), ποὺ φιλοτεχνήθηκαν γιὰ τὴν εἰκονογράφηση τοῦ ἐπιτραπέζιου ἡμερολογίου τῆς ΑΓΕΤ (1957), μὲ θέμα τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλῆ.

1957, 3 Φεβρουαρίου. Ἐγκαινιάζεται ἔκθεση ποὺ διοργανώνουν στὴν πόλη τους οἱ Φιλότεχνοι Βόλου, μὲ ἔργα ἀπὸ τὰ ἡμερολόγια τῆς ΑΓΕΤ (1955–1957). Συμμετέχουν οἱ Ἀστεριάδης, Γκίκας, Μανουσάκης, Μόραλης, Νικολάου, Τάσσοσ, Τσαρούχης.

1957, Νοέμβριος. Τὰ ἔργα ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιο τῆς ΑΓΕΤ γιὰ τὸ 1957 (Γκίκας, Μανουσάκης, Μόραλης, Νικολάου, Τσαρούχης) παρουσιάζονται στὸ φουαγιέ τοῦ «Lemos Greek Repertory Theatre» τῆς Νέας Ὑόρκης. Τὸ LGRT εἶναι τὸ πρῶτο μόνιμο ἑλληνικὸ θέατρο τῆς Ἀμερικῆς (ἀπὸ τὸ 1957 ὡς τὸ 1967), ἐπίτευγμα τοῦ Ἀδαμάντιου Λεμοῦ.

1957–1958, 18 Ιουλίου. Ὑπογράφει συμφωνητικὸ μὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸ συμβούλιο τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ζωοδόχου Πηγῆς (τῆς ὁδοῦ Ἀκαδημίας) γιὰ τὴν ἀγιογράφηση καὶ διακόσμηση τοῦ νέου (δεξιοῦ) κλίτους. Προβλέπεται ἀποπεράτωση τῶν ἐργασιῶν ἐντὸς πενταμήνου. Τὸ ἔργο ἐκτελεῖται μὲ τὴν τεχνικὴ τῆς ἀυγοτέπερας καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Σπύρου Βασιλείου. Παραδίδεται τὸ χειμῶνα τοῦ 1958.

1957, Σεπτέμβριος. Συμμετέχει μὲ 5 ἔργα στὴν Μπιεννάλε τοῦ Σάο Πάολο τῆς Βραζιλίας.

1958–1963: Ὁ «Ἀρμός» τοῦ Νικολάου. *Μελέτες καὶ σχέδια γιὰ τὶς Τρεῖς Χάριτες*.

1958. Ὁ Νικολάου ἰδρύει πρότυπο καλλιτεχνικὸ κέντρο μὲ τὴν ἐπωνυμία «Ὁμιλος Φιλοτέχνων καὶ Καλλιτεχνῶν», ποὺ στεγάζεται στὴν ὁδὸ Ἡρακλείτου 21. Ἡ αἴθουσα γιὰ τὶς ἐκδηλώσεις καὶ τὶς ἐκθέσεις ὀνομάζεται «Ἀρμός». Σκοπὸς τοῦ ὀμίλου, σύμφωνα μὲ τὸ καταστατικὸ, εἶναι «ἡ καλλιέργεια καὶ ἀνάπτυξη τῶν σχέσεων

καλλιτεχνῶν καὶ φιλοτέχνων, καὶ ἡ διὰ τῆς κοινῆς αὐτῶν συνεργασίας εὐρύτερα διάδοσις τῆς Τέχνης, καὶ εἰδικώτερον τῆς ἑλληνικῆς». Τὰ πρῶτα μέλη τοῦ ὀμίλου εἶναι οἱ Γιάννης Παππᾶς, Ἀθανάσιος Γκέρτσος, Γιάννης Μόραλης Γιάννης Τσαρούχης, Μάνος Χατζιδάκις, Κίμων Λάσκαρις, Ἰάκωβος Καμπανέλλης, Γιώργος Παππᾶς. Τὴν ἐπόμενη χρονιά προστίθενται οἱ Παναγιώτης Τέτσης, Χρῆστος Καπράλος, Ἀνδρέας Βουρλούμης, Πάνος Σπανούδης.

Στις 16 Μαρτίου, ὁ Νικολάου ἐγκαινιάζει τὴ νέα αἴθουσα ἐκθέσεων μὲ ἔργα τῆς Λίλης Ἀρλιώτη.

1958, 27 Φεβρουαρίου καὶ 24 Μαρτίου. Ὁ Νικολάου ἔχει φιλοτεχνήσει τὰ σκηνικά καὶ τὰ κοστούμια γιὰ τὸ ἔργο *Ἡ Λυγερὴ καὶ ὁ Χάρος*, πού παρουσιάζεται ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Χοροδραμα τῆς Ραλλοῦς Μάνου στὸ θέατρο Κοτοπούλη, σὲ μουσικὴ Νίκου Σκαλκώτα (διευθυντῆς ὀρχήστρας Μάνος Χατζιδάκις). Ἡ παράσταση ἐπαναλαμβάνεται τὸ 1969.

1958, Ἀπρίλιος. Στὸ θέατρο Κοτοπούλη, ἀνεβαίνει ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Χοροδραμα ἡ *Μήδεια* (μουσικὴ Σάμιουελ Μπάρμπερ), μὲ σκηνικά καὶ κοστούμια τοῦ Νικολάου. Ἡ παράσταση ἐπαναλαμβάνεται: α) τὸ 1961 στὴν Ὀπερα τοῦ Καΐρου καὶ στὸ θέατρο Μοχάμεντ Ἄλι τῆς Ἀλεξάνδρειας· β) τὸ 1967 (πρεμιέρα 10 Ἀπριλίου) στὸ θέατρο «Ὀλύμπια»· γ) τὸ 1978 (18 Ἰουλίου–27 Αὐγούστου) στὸ θέατρο Λυκαβηττοῦ καὶ ἀκολουθεῖ περιοδεῖα στὸ ἀρχαῖο θέατρο τῆς Θάσου, στὸ μεσαιωνικὸ Κάστρο τοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, στὸ θέατρο Ἄλσους τῆς Θεσσαλονίκης, σὲ θέατρα στὰ Χανιά, στὸν Ἅγιο Νικόλαο καὶ στὸ Ρέθυμνο, καὶ τέλος στὴν Ἐλευσίνα· δ) τὸ 1980 (6–7 καὶ 28 Σεπτεμβρίου) στὴν Ἐπίδαυρο καὶ στὸ Ἡρώδειο.

1958–1959, 12 Δεκεμβρίου–3 Ἰανουαρίου. Συμμετέχει σὲ ὀμαδικὴ ἐκθεση, στὴν αἴθουσα Τέχνης «Ἀρμός», μὲ 5 ἐλαιογραφίες καὶ 3 σχέδια μὲ μελάνι. Τὸ κείμενο τοῦ καταλόγου ὑπογράφει ὁ Ὀδυσσεύς Ἐλύτης.

1959, Ἰανουάριος–Φεβρουάριος. Στὸ θέατρο «Κεντρικὸν» ἀνεβαίνουν ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Χοροδραμα οἱ *Βάκχες* (μουσικὴ Γιώργου Σισιλιάνου) μὲ σκηνικά καὶ κοστούμια τοῦ Νικολάου.

1959, Φεβρουάριος–Μάρτιος. Συμμετέχει σὲ ὀμαδικὴ ἐκθεση σύγχρονης ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς 21 καλλιτεχνῶν, στὸ ὑπερωκεάνιο «Ὀλύμπια». Τὰ ξένα λιμάνια ὑποδέχονται καὶ πάλι τὸ «Ὀλύμπια» μὲ δεξιώσεις πού διοργανώνονται εἰδικὰ γιὰ τὴν ἐκθεση.

1959, 14–22 Ἀπριλίου. Α' ἔκθεση σκηνογραφιῶν χοροῦ στὴ Στέγη Καλῶν Τεχνῶν καὶ Γραμμάτων (Καραγιώργη Σεργίας 8). Συμμετέχουν οἱ Βακαλό, Βασιλείου, Γκίκας, Ἐγγονόπουλος, Μαυροῖδης, Μόραλης, Τσαρούχης καὶ ὁ Νικολάου μὲ 4 ἐνότητες ἔργων γιὰ σκηνικὰ καὶ κοστούμια.

1959, 1–20 Ἰουνίου. Τὸ Smithsonian Institution διοργανώνει τὴν ὁμαδικὴ ἔκθεση *Contemporary Greek Painting* στὴν αἴθουσα τῆς Ἀμερικανικῆς Ὑπηρεσίας Πληροφοριῶν τῆς ὁδοῦ Πανεπιστημίου. Συμμετέχουν 8 Ἕλληνες ζωγράφοι (Ἀρλιώτη, Κοντόπουλος, Μαλτέζος, Μάρθας, Μαυροῖδης, Μηταράκης, Νικολάου, Σπυρόπουλος), μὲ 2 ἔργα ὁ καθένας. Ἀπὸ τὸν Νοέμβριο τοῦ 1959 μέχρι καὶ τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1961, ἡ ἔκθεση περιοδεύει στὶς ΗΠΑ: στὴν Πινακοθήκη τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μινεσότα (Μινεάπολις, 8.11–13.12.59), στὸ Μουσεῖο Τέχνης J.B. Speed τοῦ Κεντάκου (Λούισβιλ, 3.2–26.2.60), στὸ Μουσεῖο Τέχνης Santa Barbara (12.3–3.4.60), στὴν Πινακοθήκη τοῦ πανεπιστημίου Στάνφορντ (5.12.60–15.1.61) καὶ στὸ Μουσεῖο Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Σάν Ντιέγκο (3.2–26.2.61).

1960–1961, Φεβρουάριος. Συμμετέχει σὲ ὁμαδικὴ ἔκθεση 8 σύγχρονων Ἑλλήνων ζωγράφων (Ἀρλιώτη, Κοντόπουλος, Μαλτέζος, Μάρθας, Μαυροῖδης, Μηταράκης, Νικολάου, Σπυρόπουλος), ποὺ περιοδεύει στὶς ΗΠΑ. Ἡ ἔκθεση διοργανώνεται ἀπὸ τὸ Smithsonian Institution σὲ συνεργασία μὲ τὴν ἑλληνικὴ πολιτεία.

1959–1960, Σεπτέμβριος. Συμμετέχει σὲ ὁμαδικὴ ἔκθεση σύγχρονης ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς στὸ Χάμιλτον τοῦ Καναδᾶ (μαζὶ μὲ τοὺς Βασιλείου, Βουρλούμη, Γκίκα, Γουναρόπουλο, Διαμαντόπουλο, Ἐλευθεριάδη, Κανέλλη, Κοντόπουλο, Μανουσάκη, Μηταράκη, Μπουζιάνη, Μαυροῖδη, Μόραλη, Οἰκονομίδου, Σικελιώτη, Σπυρόπουλο, Τέτση, Τσαρούχη). Ἡ ἔκθεση περιοδεύει ἕως τὴν ἀνοιξὴ τοῦ ἐπόμενου ἔτους καὶ σὲ ἄλλες канаδικὲς πόλεις.

1959, 12–27 Δεκεμβρίου. Συμμετέχει μὲ 2 ἔργα (μὲ τίτλο *Αἴγινα*) στὴν ἔκθεση τοῦ ἑλληνικοῦ τμήματος τοῦ Διεθνoῦς Σαλονιοῦ Ἐλεύθερης Τέχνης (Salon international de l'Art Libre) στὸ παρισινὸ Grand Palais.

1959–1960, 17 Δεκεμβρίου–17 Μαρτίου. Συμμετέχει στὴν Μπιεννάλε τῆς Ἀλεξάνδρειας μὲ 4 ἔργα (μὲ τίτλο *Αἴγινα*).

1959. Σχέδιο τοῦ Νικολάου κοσμεῖ τὸ ἐξώφυλλο τοῦ δίσκου *Μὴν τὸν ρωτᾶς τὸν οὐρανό*, σὲ μουσικὴ Μάνου Χατζιδάκι καὶ στίχους Γιάννη

Ίωαννίδη. Είναι τὸ τραγούδι πὸ ἀκούγεται ἀπὸ τὴν Τζένη Καρέζη στὴν ταινία τοῦ Ντίμη Δαδήρα *Τὸ νησι τῶν γενναίων*.

Τὴν ἴδια χρονιά φιλοτεχνεῖ καὶ τὸ ἐξώφυλλο τοῦ δίσκου *Τέσσερα τραγούδια τοῦ Ὀδυσσεά Ἐλύτη ἀπὸ τὸν «Κύκλο μὲ τὴν κιμωλία»* σὲ μουσικὴ Μάνου Χατζιδάκι. Τραγουδᾷ ὁ Γιώργος Μούτσιος.

1960, 19 Ἰουνίου–3 Ἰουλίου. Στὴ Δημοτικὴ Πινακοθήκη Ἀμμοχώστου, τῆς νεοσύστατης Κυπριακῆς Δημοκρατίας, ἐγκαινιάζεται ἡ πρώτη ὁμαδικὴ ἐκθεση νεοελληνικῆς ζωγραφικῆς μὲ τίτλο *10 Ἑλληνες ζωγράφοι*. Συμμετέχουν οἱ Βασιλείου, Γουναρόπουλος, Κοντόπουλος, Μαραγκοπούλου, Μαυροῖδης, Σπυρόπουλος, Τσαρούχης, Γκίκας, Μόραλης καὶ ὁ Νικολάου μὲ 3 ἐλαιογραφίες καὶ 3 νωπογραφίες. Ἡ Πινακοθήκη τῆς Ἀμμοχώστου ἀγοράζει ἔργο του.

1960, Νοέμβριος–Δεκέμβριος. Στὴν αἴθουσα «Ἀρμός» συμμετέχει σὲ ὁμαδικὴ ἐκθεση 11 καλλιτεχνῶν (Βοῖλα, Βουρλούμης, Κοκκινίδης, Λουκόπουλος, Μανουσάκης, Μυταράς, Νικολάου, Ξενάκης, Τέτσης, Τσαρούχης, Φασιανός).

1960, Δεκέμβριος. Στὴν αἴθουσα «Ἀρμός» πραγματοποιεῖται ἐκθεση κεραμικῆς, χάλκινων γλυπτῶν, λιθογραφίας καὶ ζωγραφικῆς. Συμμετέχουν οἱ Ἀρλιώτη, Γκίκας, Ζογγολόπουλος, Κουλεντιανός, Λουκόπουλος, Πράσινος. Ὁ Νικολάου, μαζὶ μὲ τὸν Μόραλη καὶ τὸν Καπράλο, ἐκθέτει ζωγραφισμένα κεραμικὰ πιάτα.

1960, 9 Δεκεμβρίου. Συμμετέχει σὲ ὁμαδικὴ ἐκθεση στὴ μικρὴ αἴθουσα τῆς Γκαλερί «Ζυγός».

1960, 14 Δεκεμβρίου. Παρουσιάζει στὴν Γκαλερί Ζουμπουλάκη 2 νέα ἔργα του μαζὶ μὲ 1 τοῦ Γκίκας, 15 τοῦ Μαυροῖδη καὶ 3 γλυπτὰ τοῦ Παππᾶ.

1960, Δεκέμβριος. Ἡ αἴθουσα «Ἀρμός», σὲ συνεργασία μὲ τὴν Ἑλληνικὴ Περιγητικὴ Λέσχη, ὀργανώνει ἐκδρομὴ (Μονὴ Λουκοῦς–Ἄστρος–Κιβέρι–Ἄργος–Ναύπλιο). Ἀπὸ τὴν ἐκδρομὴ αὐτὴ ὁ Νικολάου ἐμπνέεται νέα ἔργα ὅπως οἱ 24 ἀκουαρέλες μὲ τοπία πὸ δημοσιεύονται στὸ ἐπιτραπέζιο ἡμερολόγιο τῆς ΑΓΕΤ (1961). Τὰ ἔργα ἐκτίθενται στὴν αἴθουσα τῆς Γκαλερί «Ζυγός».

1960. Φιλοτεχνεῖ τοιχογραφία (250×350 ἐκ.) γιὰ τὸ ξενοδοχεῖο τοῦ ΕΟΤ στὴ Σπάρτη.

1960. Συμμετέχει σε όμαδική έκθεση στην Τύνιδα.

1960. Τò Έλληνικό Χορόδραμα τής Ραλλοῦς Μάνου παρουσιάζει τήν *Ιονική Σουίτα*, σε μουσική τοῦ Μάνου Χατζιδάκι καὶ σκηνικὰ–κοστούμια τοῦ Ν. Νικολάου.

1960. Αγοράζει ἑκταση στήν Αἴγινα, στήν περιοχή Πλακάκια, καὶ χτίζει τὸ σπίτι πὸν θὰ γίνεῖ σιγὰ σιγὰ ἡ μόνιμη κατοικία του καὶ τὸ βασικό του ἔργαστήριον.

1961, 15–21 Μαρτίου. Παρουσιάζει ἔργα του στὸ Ἀθηναϊκὸ Τεχνολογικὸ Ἰνστιτοῦτο πὸν ἔχει ιδρύσει ὁ Κ. Δοξιάδης τὴν ἀμέσως προηγούμενη χρονιά. Στις 15 Μαρτίου θὰ μιλήσει στὸν ἴδιο χῶρο, μὲ θέμα «Ἡ τέχνη καὶ ἡ τεχνικὴ τοῦ ἀρχαίου Κούρου».

1961, Μάρτιος–Ἀπρίλιος. Ἀτομικὴ ἑκθεσὴ του στήν Γκαλερί Ζουμπουλάκη, μὲ 25 ἔργα τής περιόδου 1933–1955.

1961, 8 καὶ 14 Μαΐου. Ἡ Χορευτικὴ Ὁμάδα Μίληση παρουσιάζει στὸ θέατρο Κοτοπούλη-Ρέξ, μεταξὺ ἄλλων, τὸ *Χορεύοντας Σοστακόβιτς*, χορογραφημένο ἀπὸ τὴν Ἐλευθερία Μίληση, μὲ κοστούμια τοῦ Νικολάου, καθὼς καὶ τοὺς *Ἀντίλαλους ἀπὸ τὴ Χιροσίμα*, σε χορογραφία καὶ λιμπρέτο τής Ἐλευθερίας Μίληση, μουσικὴ Γιάννη Μαρκόπουλου καὶ σκηνικὰ–κοστούμια ἐπίσης τοῦ Νικολάου.

1961, 19 Αὐγούστου–3 Σεπτεμβρίου. Συνεργάζεται μὲ τὸ νεοσύστατο Κρατικὸ Θέατρο Βορείου Ἑλλάδος, πὸν διευθύνει ὁ Σωκράτης Καραντινός. Δικά του εἶναι τὰ σκηνικὰ καὶ τὰ κοστούμια γιὰ τὸν *Οἰδίποδα Τύραννο* τοῦ Σοφοκλῆ, πὸν ἀνεβαίνει στὰ ἀρχαῖα θέατρα Φιλίππων καὶ Θάσου.

1961. Ἀτομικὴ ἑκθεση στήν αἴθουσα «Ἀρμός». Παρουσιάζει 86 «Μελέτες καὶ σχέδια γιὰ μιὰ σύνθεση» καὶ τὶς *Τρεῖς Χάριτες*, ὅλα ἔργα τοῦ 1959–1960.

1961. Τò Ἑλληνικὸ Χορόδραμα ἐμφανίζεται στήν Ὀπερα τοῦ Καΐρου καὶ στὸ θέατρο Μοχάμεντ Ἄλι τής Ἀλεξάνδρειας. Ἐπαναλαμβάνεται ἡ *Μήδεια* τοῦ Σάμιουελ Μπάρμπερ μὲ σκηνικὰ καὶ κοστούμια τοῦ Νικολάου (βλ. καὶ ἐγγραφή γιὰ τὸ ἔτος 1958 στὸ παρὸν χρονολόγιο), ἐνῶ στὸ Ἑλληνικὸ τρίο ὁ Νικολάου (κοστούμια) συνεργάζεται μὲ τὸν Σπύρο Βασιλείου (σκηνικὰ).

1961. Επιμελεῖται τὸ ἡμερολόγιο τῆς Καπνοβιομηχανίας Κεράνη γιὰ τὸ ἔτος 1961, μὲ θέμα Ἑλληνες ζωγράφους τοῦ 19ου αἰώνα.

1961–1962. Συμμετέχει μὲ ἄλλους καλλιτέχνες στὴ διακόσμηση τοῦ «Mont Parnes», τοῦ νέου ξενοδοχείου τῆς Πάρνηθας.

1962. Επιμελεῖται τὸ ἐπιτοίχιο ἡμερολόγιο τῆς Καπνοβιομηχανίας Κεράνη γιὰ τὸ ἔτος 1962, μὲ θέμα 12 ἔργα Ἑλλήνων ζωγράφων τοῦ 19ου αἰώνα.

1962, Ἰανουάριος. Συμμετέχει μὲ ἄλλους 47 καλλιτέχνες στὴν ὁμαδικὴ ἀντιπολεμικὴ ἔκθεση *Εἰρήνη καὶ Ζωή*, τῆς Γκαλερί «Ζυγός». Τὸ ἔργο του *Περιστέρι ἀποσπᾶ* θετικὲς κριτικὲς.

1962, 22 Μαρτίου–20 Ἀπριλίου. Ἀτομικὴ ἔκθεση μὲ 16 ἔργα στὴν Ἑλληνοαμερικανικὴ Ἑνωση.

1962, 28 Ἰουλίου–11 Αὐγούστου. Ὁ *Προμηθεὺς Δεσμώτης* τοῦ Αἰσχύλου, μιὰ παραγωγή τοῦ ΚΘΒΕ γιὰ τὸ Φεστιβάλ Ἀρχαίου Δράματος Φιλίππων–Θάσου, ἀνεβαίνει μὲ σκηνικὰ καὶ κοστούμια τοῦ Νικολάου.

1962, 13 Ὀκτωβρίου. Στὸ θέατρο Καλουτᾶ, τὸ Ἑλληνικὸ Λαϊκὸ Θέατρο τοῦ Μάνου Κατράκη ἀνεβάζει τὴ λαϊκὴ ὄπερα τοῦ Μίκη Θεοδωράκη *Τὸ τραγούδι τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ*. Ἡ σκηνοθεσία εἶναι τοῦ Πέλου Κατσέλη καὶ τὰ σκηνικὰ τοῦ Νικολάου, ὁ ὁποῖος φιλοτεχνεῖ ἐπίσης τὴν ἀφίσα καὶ τὸ ἐξώφυλλο τοῦ θεατρικοῦ προγράμματος.

Τὸ *Περιστέρι* τοῦ Νικολάου κοσμεῖ τὸ ἐξώφυλλο τοῦ ὁμότιτλου δίσκου τοῦ Μίκη Θεοδωράκη, ποὺ κυκλοφορεῖ τὴν ἴδια χρονιά.

1962, 6 Δεκεμβρίου. Ἡ Μόνιμη Ἐπιτροπὴ Συμμετοχῆς στὴν Μπιεννάλε τῆς Βενετίας, ποὺ τότε ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν Γιάννη Παππᾶ καὶ Γιάννη Μόραλη, τὸν διευθυντὴ τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης Μαρίνο Καλλιγᾶ, τὸν διευθυντὴ Καλῶν Τεχνῶν τοῦ ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων Γ.Π. Κουρνούτο, καθὼς καὶ τὸν φιλότεχνο καὶ συλλέκτη βιομήχανο Εὐάγγελο Παπαστράτο, ἀποφασίζει νὰ συμπεριλάβει τὸν Νικολάου στὴν ὁμάδα τῶν καλλιτεχνῶν ποὺ θὰ συμμετάσχουν στὴν ἐπόμενη Μπιεννάλε τοῦ 1964.

1962, 8 Δεκεμβρίου. Ἐγκαινιάζεται στὴ Θεσσαλονικὴ ὁμαδικὴ ἔκθεση ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς, στὴν Γκαλερί «Antiquité» τῆς Ἄννας Βέλτσου, σὲ συνεργασία μὲ τὴν Γκαλερί Ζουμπουλάκη. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν

Νικολάου, συμμετέχουν οί Τσαρούχης, Γκίκας, Αρλιώτη, Βουρλούμης, Τέτσης, Μαυροΐδης καί Καπράλος.

1962. Η *Υδρα* (1953) τοῦ Νικολάου συμπεριλαμβάνεται στό ἐπιτοίχιο ἡμερολόγιο τῆς Ἐμπορικής Τραπεζίης (1962), ὅπου παρουσιάζονται 12 σύγχρονοι Ἑλληνες ζωγράφοι, μέ ἐπιμέλεια τοῦ Γ. Τσαρούχη.

1963, Φεβρουάριος. Ἐπετειακή ἔκθεση τῆς ΑΓΕΤ, ἡ ὁποία γιορτάζει τὰ 10 χρόνια ἔκδοσης ἡμερολογίων σέ συνεργασία μέ καλλιτέχνες ὅπως ὁ Νικολάου. Ἡ ἔκθεση ἀνοίγει στήν Γκαλερί «Ζυγός» (Ὀμήρου 8 καί Πανεπιστημίου).

1963, καλοκαίρι. Συνεργάζεται μέ τόν Ἀθηναϊκὸ Θίασο Ἀρχαίου Δράματος τοῦ Κωστή Μιχαηλίδη καί φιλοτεχνεῖ τὰ κοστούμια καί τὰ σκηνικά τῆς *Λυσιστράτης* καί τῆς *Ἰφιγένειας ἐν Αὐλίδι*. Οἱ παραστάσεις περιοδεύουν σέ πόλεις τῆς Νότιας Ἀφρικῆς πρῶτα, ὕστερα τῆς Κύπρου καί τέλος τῆς Ἑλλάδας.

1963, 27 Ἰουλίου καί 11 Αὐγούστου. Ἡ *Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι* τοῦ Εὐριπίδη, μιὰ παραγωγή τοῦ ΚΘΒΕ γιά τὸ Φεστιβάλ Ἀρχαίου Δράματος Φιλίππων-Θάσου, ἀνεβαίνει σέ σκηνοθεσία Σωκράτη Καραντινοῦ καί σκηνικά-κοστούμια τοῦ Ν. Νικολάου. Ἡ παράσταση ἐπαναλαμβάνεται στήν Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν στή Θεσσαλονίκη, γιά τὴ θεατρικὴ περίοδο 1963-1964.

1963, Φεβρουάριος. Στὸ περιοδικὸ *Θέατρο* τοῦ Κώστα Νίτσου, δημοσιεύεται εἰκονογράφηση τοῦ Νικολάου γιά τὸ μονόπρακτο *Ψαρόγιαννος* τοῦ Τάκη Χατζηαναγνώστου.

1964: Χρονιὰ ὀρόσημο. Συμμετοχὴ στήν Μπιεννάλε, διορισμὸς στήν ΑΣΚΤ

1964, 30 Ἰανουαρίου. Ὑποβάλλει στήν ΑΣΚΤ ἔργα γιά τὸ διαγωνισμὸ γιά τακτικὴ ἔδρα στὸ Προκαταρκτικὸ Τμῆμα τῆς Σχολῆς. Ὁ φάκελός του περιλαμβάνει 20 ἐλαιογραφίες, 5 μπλόκ μέ 21 αὐγοτέμπερες, 1 μακέτα, 93 σχέδια καθὼς καί φωτογραφίες ἔργων του. Συνυποψήφιοι του οἱ Δανιὴλ Ἀλεξάνδρου, Βασίλης Βασιλειάδης, Χάρης Βογιατζής, Ἀνδρέας Βουρλούμης, Δημήτρης Δάβης καί Παναγιώτης Τέτσης.

1964, 4 Φεβρουαρίου. Ἐκλέγεται καθηγητὴς στήν ΑΣΚΤ, μέ 4 ψήφους (Γ. Μαυροΐδης, Κ. Γραμματόπουλος, Π. Μυλωνάς, Ι. Μόραλης) ἔναντι 2 τοῦ Παναγιώτη Τέτση (Α. Ἀπάρτης, Π. Πρεβελάκης). Ἀπὸ τὴν κρίση καί τὴν

ψηφοφορία απέχει ό Γιάννης Παππας λόγω συγγένειας έξ άγχιστείας με τόν Άνδρέα Βουρλούμη.

1964. Συμμετέχει σε όμαδική έκθεση Έλλήνων και Ιταλών καλλιτεχνών, που διοργανώνεται από τήν εταιρεία «Δωρικές Κρουαζιέρες» στα άτμόπλοια «Άχιλλεύς» και «Άγαμέμνων».

1964, 20 Ιουνίου–18 Οκτωβρίου. Συμμετέχει με 11 έργα του, μαζί με τούς Βασιλείου, Βεντούρα, Ζογγολόπουλο και Κουλεντιανό, στην 32η Μπιεννάλε τής Βενετίας.

1964, 23 Μαΐου. Διορίζεται τακτικός καθηγητής του Προκαταρκτικού Τμήματος τής ΑΣΚΤ (ΦΕΚ 154, τεύχος Γ'). Έξι μέρες άργότερα, όρκίζεται και άναλαμβάνει καθήκοντα. Διευθυντής τής Σχολής εκείνη τήν περίοδο είναι ό Γιάννης Παππας.

1964, Δεκέμβριος. Συμμετέχει σε όμαδική έκθεση 56 καλλιτεχνών στη Στέγη Καλών Τεχνών και Γραμμάτων. Τα έργα τής έκθεσης πωλούνται σε χαμηλές τιμές, για τήν ένίσχυση των πληγέντων από τούς τουρκικούς βομβαρδισμούς του Αυγούστου στην Κύπρο.

1965, 12 Μαρτίου–2 Απριλίου. Άτομική έκθεση με 57 έργα στην Αΐθουσα Τέχνης Αθηνών του Χίλτον. Δείχνει ένα μέρος τής δουλειάς που παρουσίασε τήν προηγούμενη χρονιά στην Μπιεννάλε, αλλά και έργα από τις περιόδους 1950–1953, 1957–1958, 1962–1964.

1965, 3 Απριλίου. Έγκαινιάζεται στο Ζάππειο Μέγαρο ή Η' Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, όπου συμμετέχει και ό Νικόλαου. Το κράτος διαθέτει κονδύλι για τήν άγορά 125 έργων, στα όποια περιλαμβάνεται και ένα δικό του.

1965, 7 Ιουλίου. Στο πλαίσιο του Φεστιβάλ Αθηνών, το Έλληνικό Χορόδραμα άνεβάζει στο Ηρώδειο τήν παράσταση *Τρεις χορευτικές παραλλαγές – Δαίμων*, με τήν καλλιτεχνική έποπτεία του Άλέξη Σολομού και με σκηνικά–κοστούμια του Νικολάου.

1965, 7 Ιουλίου. Στο πλαίσιο του Φεστιβάλ Αθηνών, εγκαινιάζεται στην Γκαλερι «Άστορ» άναδρομική έκθεση σκηνογραφίας του Έλληνικού Χοροδράματος. Εκτός από τόν Νικολάου, συμμετέχουν επίσης οι Βακαλό, Βασιλείου, Γκίκας, Έγγονόπουλος, Μαυροΐδης, Μόραλης, Μυταράς, Τσαρούχης.

1965, Νοέμβριος. Γίνεται τακτικό μέλος του γνωμοδοτικού συμβουλίου στην Παπαστράτσιο Δημόσια Σχολή Αμφιέσεως και Διακοσμήσεως. Αναπληρωματικό μέλος ορίζεται ο Κώστας Γραμματόπουλος.

1965, Δεκέμβριος. Το εργαστήριο διακοσμητικών ύφαντων τοίχου της Βασιλικής Πρόνοιας, που διευθύνει ο Γιάννης Φαϊτάκης, παρουσιάζει στην έκθεση ταπισερὶ στὸ Χίλτον ύφαντὰ πάνω σὲ σχέδια καλλιτεχνῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ τοῦ Νικολάου.

1965, Ἀπρίλιος. Στὸ τεῦχος Μαρτίου–Ἀπριλίου τοῦ περιοδικοῦ *Θέατρο*, δημοσιεύεται εἰκονογράφηση μὲ δύο σχέδια γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Πέτρου Μάρκαρη *Ἡ ἱστορία τοῦ Ἀλῆ Ρέτζο*.

1966, 12 Φεβρουαρίου–6 Μαρτίου. Ἐκθεση μὲ 46 ἔργα τῶν Νικολάου, Ἐγγονόπουλου καὶ Σικελιώτη στὴ Θεσσαλονίκη, στὴν αἴθουσα τῆς Μακεδονικῆς Καλλιτεχνικῆς Ἑταιρείας «Τέχνη» (Κομνηνῶν 4).

1966, 11 Ἰουλίου–30 Σεπτεμβρίου. Συμμετέχει σὲ ὁμαδικὴ έκθεση σύγχρονων Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν στὴν αἴθουσα Κένεντυ τῆς Ἑλληνοαμερικανικῆς Ἑνώσεως.

1966. Σύνθεση τοῦ Νικολάου κοσμεῖ τὸ ἐξώφυλλο τοῦ δίσκου *Μυθολογία*, τοῦ Μάνου Χατζιδάκι. Οἱ στίχοι εἶναι τοῦ Νίκου Γκάτσου. Τραγουδᾷ ὁ Γιώργος Ρωμανός.

1967, 22 Σεπτεμβρίου. Παντρεύεται τὴν Ἀγγέλα Ζουμπουλάκη, τὸ γένος Μαλτέζου, γεννημένη τὸ 1927. Τὴν ἤξερε ἀπὸ μικρῆ, καθὼς οἱ μητέρες τους γνωρίζονταν ἀπὸ τὴν Ὑδρα.

1967. Ὁρίζεται μέλος τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ΕΟΤ γιὰ τὴν ἐπιλογή τοῦ σήματος τοῦ Ἑλληνικοῦ Φεστιβάλ.

1967. Ἐπιμελεῖται τὸ ἡμερολόγιο τῆς Καπνοβιομηχανίας Κεράνη γιὰ τὸ ἔτος 1967, μὲ θέμα τὸν ζωγράφο Νικόλαο Γύζη.

1968. Ἐπιμελεῖται τὸ ἡμερολόγιο τῆς Καπνοβιομηχανίας Κεράνη γιὰ τὸ ἔτος 1968, μὲ θέμα τὸν ζωγράφο Νικηφόρο Λύτρα.

1969, Ἰούνιος. Γίνεται πρόεδρος στὴν ἐπιτροπὴ ἀναρτήσεως τῆς 10ης Πανελληνίου (Στέγη Καλῶν Τεχνῶν καὶ Γραμμάτων).

1969. Διαδέχεται τὸν Γιάννη Παπὰ στὴ διεύθυνση τῆς ΑΣΚΤ, θέση τὴν ὁποία θὰ παραδώσει τὸ 1973 στὸν Κώστα Γραμματόπουλο.

1970. Φιλοτεχνεί τὸ ἡμερολόγιο τοῦ Ταχυδρομικοῦ Ταμιευτηρίου γιὰ τὸ 1971. Τὴν ἐπίβλεψη ἀναθέτει στὸν Ἰωάννη Παπαδάκη.

1971, 13–14 Αὐγούστου. Στὸ πλαίσιο τοῦ Φεστιβάλ Ἀθηνῶν ἀνεβαίνουν στὸ Ἡρώδειο οἱ Ἐκκλησιάζουσες τοῦ Ἀριστοφάνη, μιὰ παραγωγή τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου, σὲ σκηνοθεσία τοῦ Σωκράτη Καραντινοῦ. Ὁ Νικολάου ἔχει φιλοτεχνήσει τὰ σκηνικὰ καὶ τὰ κοστούμια. Ἡ παράσταση θὰ ἐπαναληφθεῖ στὴν Ἐπίδαυρο καὶ στὸ Ἡρώδειο τὸ 1972 (22–23 Ἰουλίου καὶ 23–24 Αὐγούστου) καὶ στὴν Ἐπίδαυρο τὸ 1973 (4 Αὐγούστου).

1971, Αὐγούστος. Διορίζεται μέλος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης, μὲ ἀναπληρωτὴ τὸν Μόραλη.

1971. Κυκλοφορεῖ ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Ἴκαρος ἡ ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Ὀδυσσεᾶ Ἐλύτη *Τὸ φωτόδεντρο καὶ ἡ δέκατη τέταρτη ὁμορφιά*, μὲ ἐξώφυλλο καὶ προμετωπίδα τοῦ Νικολάου.

1972, 15 Ἰανουαρίου. Τὸ ὑπουργεῖο Παιδείας συγκροτεῖ τὴν ἐπιτροπὴ πού θὰ ἐπιλέξει καλλιτέχνες γιὰ τὴν εἰκονογράφηση τῶν σχολικῶν βιβλίων. Συμμετέχουν δύο καθηγητὲς τῆς ΑΣΚΤ, ὁ Νικολάου καὶ ὁ Μόραλης, καὶ ἀπὸ τὸ Καλλιτεχνικὸ Ἐπιμελητήριο ὁ Γ. Βελισσαρίδης.

1972, 22–23 Ἰουλίου καὶ 23–24 Αὐγούστου. Οἱ Ἐκκλησιάζουσες τοῦ Ἀριστοφάνη ἀνεβαίνουν πρῶτα στὴν Ἐπίδαυρο καὶ ἔπειτα στὸ Ἡρώδειο. Εἶναι μιὰ παραγωγή τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου, σὲ σκηνοθεσία τοῦ Σωκράτη Καραντινοῦ καὶ σκηνικὰ–κοστούμια τοῦ Ν. Νικολάου.

1972, 24 Ἰουλίου. Ὁρίζεται ἀντιπρόεδρος στὸ διηγετικὸ διοικητικὸ συμβούλιο τῆς Μονίμου Ἐπιτροπῆς Διεθνoῦς Καλλιτεχνικῆς Ἐκθέσεως Βενετίας, μὲ ἀναπληρωτὴ τὸν Γιάννη Παππά.

1972, 16 Νοεμβρίου. Ἐγκαίνια ἀτομικῆς ἐκθέσεως μὲ τίτλο *Θέαινες*, στὴν Γκαλερί Ζουμπουλάκη. Ὁ Νικολάου παρουσιάζει τὴ νέα του δουλειά, πού περιλαμβάνει 17 νωπογραφίες, 3 ἐλαιογραφίες, 2 γλυπτὰ καὶ σχέδια – ἀλλὰ κυρίως μιὰ σειρὰ ἔργων μὲ πέτρες τῆς θάλασσας, πού τις ζωγράφησε στὸ διάστημα 1967–1972. Γιὰ τὶς πέτρες αὐτὲς ὁ Ὀδυσσεᾶς Ἐλύτης θὰ γράψει τὸ κείμενο τοῦ καταλόγου καὶ θὰ τὸ συμπεριλάβει ἐν ἐπιμέτρῳ στὰ *Ἀνοιχτὰ χαρτιά του*, πού ἐκδίδονται δύο χρόνια ἀργότερα.

1974. Συμμετέχει με ένα πρώιμο σχέδιο στην ομαδική έκθεση της Πινακοθήκης του Δήμου Αθηναίων *Έλληνες ζωγράφοι και γλύπται του είκοστού αιώνας*.

1974, Μάιος και Αύγουστος. Συμμετέχει σε ομαδικές εκθέσεις ζωγραφικής, γλυπτικής και χαρακτικής, που παρουσιάζονται στην Γκαλερί Ζουμπουλάκη.

1974, 10–11 Αυγούστου. Η *Αντιγόνη* του Σοφοκλή ανεβαίνει στην Επίδαυρο από το Έθνικό Θέατρο, σε σκηνοθεσία του Αλέξη Σολομού και σκηνικά–κοστούμια του Νικολάου. Η παράσταση επαναλαμβάνεται την επόμενη χρονιά και στο Έθνικό Θέατρο (13–14 Σεπτεμβρίου 1975).

1974, 31 Αυγούστου. Η συντακτική πράξη «περι αποκαταστάσεως της νομιμότητος εις τὰ Ανώτατα Έκπαιδευτικά Ίδρύματα» επιφέρει την πρόωρη κατά ένα χρόνο συνταξιοδότηση του Νικολάου από την ΑΣΚΤ. Παρά τις προσπάθειες του Κ. Γραμματόπουλου, διευθυντή της Σχολής, ο οποίος τονίζει σε έπιστολή του προς το ύπουργείο Έθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ότι «ή απρόβλεπτη αποχώρησή του θα προκαλέσει σοβαρές δυσχέρειες στη λειτουργία του Έργαστηρίου», δέν θα υπάρξει καμία αντίδραση και ή συνταξιοδότησή του θα δημοσιευτεί στο ΦΕΚ (Γ' 380/2–10–1974).

1974, 24 Σεπτεμβρίου. Ορίζεται και πάλι αντιπρόεδρος στο διευθύνσις θητείας διοικητικό συμβούλιο της Μονίμου Έπιτροπής Διεθνούς Καλλιτεχνικής Έκθέσεως Βενετίας, με αναπληρωτή τόν Γιάννη Παππά.

1975, Μάιος. Συμμετέχει σε ομαδική έκθεση ζωγραφικής και γλυπτικής, που παρουσιάζεται στην Γκαλερί Ζουμπουλάκη.

1976, 8 Οκτωβρίου. Ανακηρύσσεται όμότιμος καθηγητής στην ΑΣΚΤ.

1977, 1–31 Δεκεμβρίου. Συμμετέχει στην ομαδική έκθεση *Μερικές τάσεις της σύγχρονης έλληνικής τέχνης (Wystawa Współczesnej Sztuki Greckiej)*, στη Zacheta Gallery της Βαρσοβίας.

1978, 24 Ιανουαρίου–26 Φεβρουαρίου. Συμμετέχει σε έκθεση έλληνικής τέχνης στην Ούγγρικη Έθνική Πινακοθήκη (Magyar Nemzeti Galeria) στη Βουδαπέστη.

1978–1979, 11 Νοεμβρίου και 29 Ιανουαρίου. Συμμετέχει με 2 έργα στην έκθεση *Διεθνείς Συναντήσεις Σύγχρονης Τέχνης*, που διοργανώνεται στο παρισινό Grand Palais, στο πλαίσιο μορφωτικῶν ανταλλαγῶν τῆς Γαλλίας με ἄλλες χῶρες.

1979, 19 Μαρτίου–15 Μαΐου. Ατομικὴ ἔκθεση στὴν Γκαλερί Ζουμπουλάκη. Παρουσιάζει ἔργα ζωγραφικῆς, γλυπτὰ ἀπὸ μπρούντζο, πὺν δημιούργησε ἀπὸ τὸ 1976 καὶ μετὰ, καθὼς καὶ μιὰ νέα σειρὰ ἀπὸ ζωγραφισμένες πέτρες. Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἔκθεσης ἐκδίδεται portfolio μὲ σχέδια ἀπὸ σινικὴ μελάνη.

1980, 15 Δεκεμβρίου. Στὴν Γκαλερί Ζουμπουλάκη παρουσιάζεται τὸ βιβλίο τοῦ Διονύση Φωτόπουλου *Μάσκες θεάτρου* καὶ ἐγκαινιάζεται ἔκθεση μὲ μάσκες φιλοτεχνημένες ἀπὸ τοὺς Νικολάου, Μόραλη, Γκίκα, Τσαρούχη, Φασιανό, Β. Φωτόπουλο καὶ Δ. Φωτόπουλο.

1980. Φιλοτεχνεῖ μιὰ σειρὰ σχεδίων γιὰ τὴ *Γυναίκα τῆς Ζάκυθος* τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ. Ἡ εἰκονογράφηση παραμένει στὸ μεγαλύτερό της μέρος ἀνέκδοτη.

1980. Συμμετέχει στὴν ὁμαδικὴ ἔκθεση *Νεοέλληνες ζωγράφοι*, ἔκθεση λιθογραφίας, πὺν πραγματοποιεῖται στὸ Μόναχο (Staatliche Antikensammlungen). Ἡ ἔκθεση διοργανώνεται ἀπὸ τὴ Διεύθυνση Ἀπόδημου Ἑλληνισμοῦ τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν.

1981, Φεβρουάριος. Μακέτες τοῦ Νικολάου γιὰ σκηνικὰ καὶ σχέδιά του γιὰ κοστουμια παρουσιάζονται σὲ μιὰ ἐπετειακὴ ἔκθεση καὶ στὸν κατάλογό της: *Ὁ χορὸς σὲ εἰκόνες. Ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Χοροδράμα μὲ τὴ διεύθυνση τῆς Ραλλοῦς Μάνου 1951–1981*, μὲ κείμενο τοῦ Ὀδυσσεᾶ Ἐλύτη γιὰ τὰ τριάντα χρόνια τοῦ Ἑλληνικοῦ Χοροδράματος, πὺν διοργανώνεται στὴν ΕΠΙΜΑΣ.

1981, 10–16 Αὐγούστου. Ἔργα τοῦ Νικολάου παρουσιάζονται στὴ βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Μάρκου στὸ Ἡράκλειο Κρήτης, στὸ πλαίσιο τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Μουσικοῦ Αὐγούστου, πὺν διοργανώνει ὁ Μάνος Χατζιδάκις.

1981, 23 Σεπτεμβρίου–12 Ὀκτωβρίου. Συμμετέχει μὲ ἓνα ἔργο του σὲ ὁμαδικὴ ἔκθεση μὲ τίτλο *Ἀπὸ τὴν καλλιτεχνικὴ συλλογὴ τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας. Ζωγραφικὴ, χαρακτικὴ, γλυπτικὴ*. (Ἐθνικὴ Πινακοθήκη)

1982. Η υγεία του δοκιμάζεται. Νοσηλεύεται περίπου ένα μήνα με αναπνευστικό πρόβλημα στον Εύαγγελισμό. Αναρρώνει και επιστρέφει στο εργαστήριο της Αίγινας, όπου καταπιάνεται με νέες δημιουργίες.

1982–1983. Στην ομαδική έκθεση *Η γενιά του '30 – ζωγράφοι, χαρακτές,* που περιοδεύει στην Κρήτη κατά τη χειμερινή περίοδο, ο Νικολάου συμμετέχει με έργο του.

1984, 11 Μαΐου–8 Ιουνίου. Συμμετέχει στην ομαδική έκθεση *Η Ανωτάτη Σχολή τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Χρονικὸ 1836–1984.*

1984, 8 Νοεμβρίου. Ἐγκαινιάζεται ἀτομικὴ του ἔκθεση στὴν Γκαλερί Ζουμπουλάκη. Παρουσιάζει παλαιότερη ἀλλὰ καὶ πρόσφατη δουλειά του: 29 ἐλαιογραφίες, 27 σχέδια, πιάτα, μάσκες καὶ 11 ζωγραφισμένες πέτρες. Γράφει ὁ ἴδιος τὸ κείμενο τοῦ καταλόγου, ὅπου μιλά πρώτη φορὰ γιὰ τὴ δουλειά του.

1985, Μάιος. Σὲ σκηνοθεσία Πάνου Κοκκινόπουλου καὶ παραγωγή Γ. καὶ Η. Σγουράκη, προβάλλεται στὴν ἑλληνικὴ τηλεόραση (ΕΡΤ 2) ἕνα *Μονόγραμμα* ἀφιερωμένο στὸν Νικολάου. Ὁ καλλιτέχνης αὐτοβιογραφεῖται στὴν Αἴγινα τὸ 1982.

1985–1986, 19 Ιουνίου–20 Ιανουαρίου. Ομαδικὴ ἔκθεση Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν τῆς Συλλογῆς Πιερίδη σὲ δήμους τῆς Ἀττικῆς, μὲ τίτλο *Η γενιά του '30. Πρόδρομοι καὶ συνεχιστές.* Ὁ Νικολάου συμμετέχει μὲ τὴ *Ροδιά* (1978).

1985, 29 Ιουνίου–31 Αὐγούστου. Συμμετέχει μὲ μιὰ ἐλαιογραφία στὴν ομαδικὴ ἔκθεση ποὺ διοργανώνει ἡ ΕΠΜΑΣ σὲ συνεργασία μὲ τὴν ΑΣΚΤ, μὲ τίτλο *Ὁ ζωγράφος καὶ ἡ Ὑδρα.*

1985, 18 Νοεμβρίου–12 Δεκεμβρίου. Τελευταία του ἀτομικὴ ἔκθεση. Στὴν Γκαλερί «Ἄνεμος» παρουσιάζει 14 τέμπρες, 32 σχέδια καὶ 35 πέτρες.

1985. Ὁ Δῆμος τῆς Ὑδρας τοῦ ἀπονέμει δῖπλωμα καὶ μετάλλιο.

1985. Φιλοτεχνεῖ τὴν ἀφίσα γιὰ τὴν Ἡμέρα τῆς Γυναίκας.

1985. Ομαδικὴ ἔκθεση Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν τῆς Συλλογῆς Βορρέ, στὸ Σικάγο. Ὁ Νικολάου συμμετέχει μὲ ἕνα ἔργο του.

1986, Μάρτιος–Μάιος. Συμμετέχει σὲ ἔκθεση στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Ἀθηναίων, μὲ τίτλο *Ἡ φυσιογνωμία τῆς μεταπολεμικῆς τέχνης στὴν Ἑλλάδα*.

1986, 26 Ἰουλίου. Πεθαίνει ἀπὸ πνευμονικὸ οἴδημα. Τρεῖς μέρες ἀργότερα κηδεύεται στὴν Αἴγινα. Ὁ Γιάννης Μόραλης κάνει τὸ σχέδιο τοῦ μνήματος.

Λίγο ἀργότερα ἐκδίδεται τὸ βιβλίο του *Ἡ περιπέτεια τῆς γραμμῆς στὴν Τέχνη*. Περιλαμβάνει δύο δημοσιευμένα κείμενα τοῦ Ὀδυσσέα Ἐλύτη καὶ τοῦ Μανόλη Χατζηδάκη, καθὼς καὶ κείμενα τοῦ καλλιτέχνη γιὰ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ τέχνη καὶ τὶς ἐπιρροές της στὴ δουλειά του.

Μετὰ τὸ 1986. Ἔργα τοῦ Νικολάου παρουσιάζονται συχνὰ σὲ θεματικὲς ἐκθέσεις καὶ ἀφιερῶματα.

1988, 15 Ἰουνίου–30 Αὐγούστου. Διοργανώνεται ἔκθεση στὸ Μουσεῖο Κυκλαδικῆς Τέχνης τοῦ Ἰδρύματος Ν. Π. Γουλανδρῆ, μὲ τίτλο *Πέτρες λαλέουσες*. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ζωγραφισμένες πέτρες, παρουσιάζονται γλυπτά, νωπογραφίες καὶ σχέδια.

1989, 28 Ἰουλίου. Ἐγκαίνια τῆς ὁμαδικῆς ἔκθεσης ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς, μὲ τίτλο *Ἀφιέρωμα στὴ Μνήμη Νίκου Νικολάου*. Διοργανώνεται ἀπὸ τὴν Γκαλερί τῆς Ἐρσης στὴν Αἴγινα, στὸν Πύργο Μάρκελλου.

1989, 29 Ἰουλίου–30 Αὐγούστου. Ἡ Ἀνωτάτη Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν ὁργανώνει ἔκθεση ζωγραφικῆς μὲ ἔργα τοῦ Νικολάου, στὸ παράρτημά της στὴν Ὑδρα.

1989, Ὀκτώβριος. Τὸ καλλιτεχνικὸ κέντρο «Ἀποψη» διοργανώνει ἔκθεση σχεδίων του.

1989, Ὀκτώβριος. Στὴν Γκαλερί τῆς Ἐρσης στὴν Αἴγινα, διοργανώνεται ἔκθεση στὴ μνήμη τοῦ Νικολάου, μὲ ἔργα ἀπὸ συνεργάτες, συναδέλφους, μαθητὲς καὶ φίλους του.

1991, 6 Μαΐου–30 Ἰουνίου. Ἡ ΕΠΜΑΣ διοργανώνει ἀναδρομικὴ ἔκθεση γιὰ τὸ σύνολο τοῦ ἔργου του: ζωγραφικὴ, γλυπτικὴ, χαρακτικὴ, σχέδια, πέτρες, θέατρο, κεραμικά.

1993, 26 Ιουνίου–1 Αυγούστου. Ο Δήμος Ύδρας τιμᾶ τὸν καλλιτέχνη μὲ ἀναδρομικὴ ἔκθεση στὴν Αἴθουσα Τέχνης καὶ Συναυλιῶν.

1993, Μάιος. Ἐκθεση στὴν Γκαλερί «Ἄνεμος». Παρουσιάζονται 22 σχέδια, 17 πέτρες, 12 πιάτα, 14 νωπογραφίες, 20 λάδια καὶ τέμπλες, καθὼς καὶ χαρακτηριστικά.

1997, 27 Αυγούστου. Στὸ πλαίσιο τῶν ἐκδηλώσεων Αἰγινήτεια '97, ὁ Δήμος Αἰγίνης τιμᾶ τὸν Νικολάου σὲ ἐκδήλωση στὸ Λαογραφικὸ Μουσεῖο. Στὶς 6 Σεπτεμβρίου, ἡ σύζυγός του Ἀγγέλα ἀνοίγει γιὰ πρώτη φορὰ στὸ κοινὸ τὸ ἐργαστήριο-σπίτι του.

1998, 24 Ιουνίου–26 Ἰουλίου. Στὸ Μουσεῖο Μπενάκη παρουσιάζεται ἡ ἔκθεση *Ἀπὸ τὰ πορτρέτα τοῦ Φαγιούμ στὶς ἀπαρχὲς τῶν βυζαντινῶν εἰκόνων, παράλληλα μὲ τὴν ἔκθεση *Τὰ πορτρέτα τοῦ Φαγιούμ καὶ ἡ γενιὰ τοῦ '30*, μὲ ἔργα τῶν Γκίκα, Ἐγγονόπουλου, Κόντογλου, Μαυροῖδη, Μόραλη, Νικολάου, Παππᾶ, Πικιώνη, Τσαρούχη, σὲ ἐπιμέλεια Φανῆς-Μαρίας Τσιγκάκου.*

1998, 3 Δεκεμβρίου. Παρουσιάζεται στὴν Γκαλερί Ἀδὰμ τὸ βιβλίο-ἀφιέρωμα στὸ σύνολο τοῦ ἔργου του, μὲ ἐπιμέλεια τῆς Ὀλγας Μεντζαφοῦ. Παράλληλα λειτουργεῖ, ἕως τὶς 15 τοῦ ἴδιου μήνα, ἔκθεση μὲ 18 ἔργα τοῦ καλλιτέχνη.

2000, 15 Ιουνίου–9 Σεπτεμβρίου. Ἔργα τῆς τελευταίας περιόδου του μὲ θέμα τὴν Ύδρα ἐκτίθενται στὸ Μουσεῖο Κυκλαδικῆς Τέχνης, μὲ τίτλο *Νίκος Νικολάου. Ύδρα Πολιοῦχος, Τύχη καὶ Νόστος στὸ κύκνειο ἔργο τοῦ ζωγράφου*, σὲ ἐπιμέλεια τοῦ Χάρη Καμπουρίδη.

2000–2001, 28 Νοεμβρίου–28 Ἰανουαρίου. Στὸ Μέγαρο Μουσικῆς παρουσιάζονται 173 ἔργα ἀπὸ τὴ σκηνογραφικὴ του πορεία, στὴν ἔκθεση *Ζωγραφικὴ γιὰ τὸ θέατρο, Σπύρος Βασιλείου, Νίκος Νικολάου, Νίκος Ἐγγονόπουλος*, σὲ ἐπιμέλεια τῆς Ἐφης Ἀνδρεάδη.

2001, 2 Ἀπριλίου. Ἡ Ἀγγέλα Νικολάου ὑπογράφει τὴν ἰδρυτικὴ πράξη σύστασης τοῦ Ἰδρύματος Ἀγγέλας καὶ Νίκου Νικολάου, γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τοῦ ζωγραφικοῦ ἔργου τοῦ συζύγου της. Πεθαίνει ἑννέα μέρες ἀργότερα.

2005, 23 Μαρτίου–8 Μαΐου. Τὸ Μουσεῖο Μπενάκη διοργανώνει ἀντιπροσωπευτικὴ ἔκθεση ἔργων τοῦ Νικολάου, μὲ 70 λάδια, 15 ζωγραφισμένες πέτρες, 200 σχέδια, καθὼς καὶ μέρος τῆς σκηνογραφικῆς δουλειᾶς του γιὰ τὸ θέατρο.